

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך
السلطة القطرية للقياس والتقييم في التربية
THE NATIONAL AUTHORITY FOR MEASUREMENT
& EVALUATION IN EDUCATION

משרד החינוך
Ministry of Education
وزارة التربية والتعليم

‘תמונת מצב’

נתוני האקלים החינוכי והסביבה הפדגוגית דוח ארצי לשנת הלימודים תשפ"ב

אלול תשפ"ב | ספטמבר 2022

תוכן עניינים

2	הקדמה
5	שיעורי ההשתתפות בסקר
6	תמצית ממצאים
9	פרק 1. אקלים חינוכי
9	1.1. תחושת שייכות
12	1.2. יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים
15	1.3. קשרים חברתיים בין התלמידים
18	1.4. התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה
21	1.5. מעורבות באירועי אלימות
25	1.6. מאמצי בית הספר למניעת אלימות ופגיעה ברשת
28	1.7. מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא
28	1.7.1. מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא
31	1.7.2. מניעת שימוש בחומרים מסוכנים בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות
33	פרק 2. מיומנויות רגשיות-חברתיות
33	2.1. מיומנויות רגשיות-חברתיות
36	2.2. קושי בהתמודדות עם מצבי לחץ
39	2.3. מאמצי בית הספר לקידום מעורבות חברתית של תלמידים
42	פרק 3. סביבה פדגוגית
42	3.1. פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה
46	3.2. מיומנויות לומד עצמאי
49	3.3. אוריינות תקשוב ומידע
52	פרק 4. השלכות הקורונה

הקדמה

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) מתכבדת להגיש דוח ארצי ובו נתוני ההערכה החיצונית של סקר האקלים והסביבה הפדגוגית שהתקיים בשנת הלימודים תשפ"ב.

דוח זה מבקש להציג תמונה כלל-ארצית של נתונים שנאספו במסגרת סקר האקלים והסביבה הפדגוגית שהועבר בשנה"ל תשפ"ב. הסקר הועבר בקרב תלמידי כיתות ה'-י"א בחודשים נובמבר 2021-מאי 2022, והוא הראשון שמפורסם לאחר פרוץ משבר הקורונה.¹

סקר האקלים והסביבה הפדגוגית הוא חלק ממודל ההערכה 'תמונת מצב', המבוסס על שילוב של הערכה פנימית בית ספרית במגוון תחומי דעת ומיומנויות, הערכה חיצונית של הישגים לימודיים, אקלים חינוכי וסביבה פדגוגית ומדדי הקשר בית ספרי. המודל גובש כדי לבסס אחריות משותפת של כל הגורמים במערכת החינוך לשימוש מיטבי ומקצועי בכלי הערכה ובמידע המופק מהם כדי לקדם את ההוראה ואת הלמידה בבתי הספר.

חשוב לזכור כי שנה"ל תשפ"ב היא השנה הראשונה שבה הועבר שאלון האקלים והסביבה הפדגוגית המעודכן, ולכן לא ניתן להציג השוואות לשנים קודמות. עם זאת, בהקבלה לדוח זה נאספו נתונים מדגמיים של סקר אקלים וסביבה פדגוגית במתכונתו הישנה, המאפשרים השוואות לשנים קודמות במדדים מסכמים נבחרים. נתונים אלו מפורסמים בנפרד באתר ראמ"ה.² נוסף על כך פורסם גם דוח אינטגרטיבי שמציג את נתוני שני הדוחות ממבט על.³ החל מהשנה הבאה תהיה אפשרות להעריך את השינוי בדיווחי התלמידים גם במתכונתו החדשה של הסקר.

בעקבות מודל ההערכה החדש וכן בשל שינויים שחלו בעשור האחרון במציאות החברתית, הטכנולוגית והחינוכית בישראל – שלהתפרצות הקורונה ותקופות הלמידה מרחוק נודעה השפעה רבה עליה – נעשתה חשיבה מחודשת על המסגרת המושגית שעליה התבסס סקר האקלים והסביבה הפדגוגית עד כה. החל מתשפ"ב עודכן הסקר והוכנסו בו היבטים חדשים כמו מיומנויות רגשיות-חברתיות, התמודדות עם מצבי לחץ ואורח חיים פעיל ובריא. היבטים אלו נוספו להיבטים כמו יחסים בין באי בית הספר, מעורבות באירועי אלימות, מיומנויות לומד עצמאי וכדומה, שעברו חידוש וריענון. בקביעת התחומים הנבדקים בשאלונים השתתפו גורמים מוסמכים במטה משרד החינוך, מומחים מהאקדמיה, אנשי בשדה החינוך ועוד.

¹ בתשפ"א לא הועבר סקר אקלים וסביבה פדגוגית בעטיים של הסגרים והשיבושים בשגרת הלימודים.

² [לפירוט נוסף ראה דוח נתוני אקלים וסביבה פדגוגית בשנים תשע"ב-תשפ"ב – סקר מדגמי.](#)

³ [לפירוט נוסף ראה דוח 'אקלים וסביבה פדגוגית במערכת החינוך עיקרי הממצאים ממבט על נתוני תשפ"ב בהשוואה לנתוני עבר'.](#)

הסקר נשען על ארבעה תחומי-על: אקלים חינוכי, מיומנויות רגשיות-חברתיות וסביבה פדגוגית. כמו כן, בתשפ"ב התווספו לסקר היגדים שעוסקים בהשלכות לימודיות, חברתיות ורגשיות של תקופת הקורונה על התלמידים. ראו פירוט להלן:

אקלים חינוכי	מיומנויות רגשיות-חברתיות	סביבה פדגוגית
• תחושת שייכות • יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים • קשרים חברתיים בין התלמידים • התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה • מעורבות באירועי אלימות • מאמצי בית הספר למניעת אלימות ופגיעה ברשת • מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא	• מיומנויות רגשיות-חברתיות • קושי בהתמודדות עם מצבי לחץ • מאמצי בית הספר לקידום מעורבות חברתית של תלמידים	• פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה • מיומנויות לומד עצמאי • אוריינות תקשוב ומידע

השלכות לימודיות, חברתיות ורגשיות של תקופת הקורונה על התלמידים

בד בבד עם השינויים בתוכני השאלון לתלמיד הוחלט להתאימו למציאות הטכנולוגית העכשווית. לראשונה התאפשר השנה להשיב על הסקר באופן מתוקשב באמצעות מחשב או טלפון נייד, בבית הספר או בבית התלמיד, אגב שמירה מלאה על פרטיותם של התלמידים (השאלונים הועברו לתלמידים ללא זיהוי ברמת התלמיד כמו בשנים קודמות).

סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית אמורים להיות מועברים בבתי הספר במסגרת הערכה חיצונית במחזוריות קבועה של אחת לשלוש שנים ולשלוש קבוצות: תלמידים, מורים ומנהלים. עם זאת, בעקבות משבר הקורונה הוחלט כי בשנת הלימודים תשפ"ב יועברו הסקרים החיצוניים לתלמידים בלבד. עוד הוחלט כי הסקרים יועברו באופן חד-פעמי לכלל בתי הספר דוברי העברית והערבית (למעט חרדים, מזרח ירושלים וחינוך מיוחד) ולאחר מכן תשוב תדירות העברת הסקרים לקדמותה, דהיינו, לשליש מבתי הספר בכל שנה, ובכל בית ספר יסקרו תלמידים, מורים ומנהלים.

מבנה הדוח

דיווחי התלמידים בדוח מוצגים בחלוקה לשלושה פרקים: אקלים חינוכי, מיומנויות רגשיות-חברתיות וסביבה פדגוגית. בכל פרק מוצגים נתוני המדדים המסכמים לפי שלב חינוך: יסודי (כיתות ה'-ו'), חט"ב (כיתות ז'-ט') וחט"ע (כיתות י'-י"א) ולפי מגזר שפה (בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית) ומגדר (בנים ובנות).

עבור כל נושא מוצגים נתוני המדד המסכם בשנה"ל תשפ"ב ולצידו נתוני ההיגדים שעל בסיסם חושב המדד. כאמור, המדד המסכם מציג תמונה כללית של הנושא. כדי להבין לעומק את המשמעות של המדד המסכם יש חשיבות לבחון גם את נתוני ההיגדים המרכיבים את המדד, שבמרבית המקרים מציגים זוויות שונות של הנושא הנדון, ולכן שיעורי ההסכמה עליהם יכולים להשתנות מהיגד להיגד.

חשוב לזכור כי הנתונים בדוח מייצגים **תפיסות ועמדות סובייקטיביות** של הנשאלים (ואינם מייצגים רמת תפקוד או מיומנות) כפי שהם תופסים ומדווחים עליהם ולכן יש חשיבות רבה לבחון אותם באופן השוואתי כדי לעמוד על מלוא משמעותם. כמו כן, ידוע כי לקבוצות משיבים שונות, הנבדלות זו מזו מבחינת רקע תרבותי או שכבת גיל, יש נטייה לפרש היגדים באופנים מעט שונים ולפיכך להשיב באופן שונה על שאלות בסקרים. יש לקחת זאת בחשבון בעת קריאת הנתונים.

את הדוח הארצי מלווה קובץ נספחים שמפורסם בנפרד באתר ראמ"ה. בנספחים מוצגים שיעורי ההסכמה של התלמידים עם ההיגדים ועם המדדים המסכמים לפי שכבת חינוך בכמה פילוחים: מגזר שפה (דוברי עברית ודוברי ערבית), פיקוח (ממלכתי וממלכתי-דתי), מגזר ערבי (ערבי, דרוזי ובדואי דרום), מדד חברתי-כלכלי (נמוך, בינוני וגבוה) ומגדר (בנים, בנות).

אופן חישוב הנתונים המדווחים בדוח

במסגרת הסקר הוצגו למשיבים היגדים המתארים היבטים שונים של הנושא. במרבית המקרים התבקשו המשיבים לציין באיזו מידה הם מסכימים או לא מסכימים עם הנאמר בהיגד בסולם בן חמש דרגות: (1) 'מאוד לא מסכים'; (2) 'לא כל כך מסכים'; (3) 'קצת מסכים'; (4) 'מסכים'; (5) 'מסכים מאוד'. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, ושיעורם (באחוזים, להלן "שיעור המסכימים") מוצג בדוח.

במדדים שבהם נעשה שימוש בסולם תשובות שונה מ-5 רמות של הסכמה (כגון במדדי האלימות ובדיווחים על השלכות הקורונה), מוצג בדוח פירוט סולם התשובות שבו נעשה שימוש ואופן חישוב המדד המסכם.

בעבור מרבית הנושאים חושב מדד מסכם המתאר את התמונה הכללית בנושא הנדון מעבר להיבטיו השונים. המדד המסכם הוא ממוצע אחוז המסכימים עם הנאמר בהיגדים המרכיבים את המדד. בהתאם לכך, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100 אחוזים. בעבור מקצת הנושאים לא חושב מדד מסכם, ונתוני ההיגדים המשקפים את הנושאים הללו מדווחים בנפרד.

שיעורי ההשתתפות בסקר

המידע המובא בדוח זה מתבסס על שאלונים שהועברו ל-188,782 תלמידי כיתות ה'ו' (80% שיעורי השבה), ל-241,973 תלמידי כיתות ז'ט' (72% שיעורי השבה) ול-131,462 תלמידי כיתות י'י"א (62% שיעורי השבה). בסך הכול השתתפו בסקר תלמידים מ-1,675 בתי ספר שבהם כיתות ה'ו', מ-1,063 בתי ספר שבהם כיתות ז'ט' ומ-797 בתי ספר שבהם כיתות י'י"א.

פירוט מספר המשיבים ושיעורם בחלוקה לדוברי עברית ודוברי ערבית מוצג בלוח 1 שלהלן.

לוח 1: נתונים על היקף התלמידים ובתי הספר שהשתתפו בסקר האקלים והסביבה הפדגוגית בתשפ"ב

שלב חינוך	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
ה'ו'	מספר נסקרים	188,782	138,664
	שיעורי השבה – נסקרים	80%	78%
	מספר בתי ספר	1,675	1,244
	שיעורי השבה – בתי ספר	90%	88%
ז'ט'	מספר נסקרים	241,973	171,441
	שיעורי השבה – נסקרים	72%	69%
	מספר בתי ספר	1,063	740
	שיעורי השבה – בתי ספר	84%	79%
י'י"א	מספר נסקרים	131,462	89,534
	שיעורי השבה – נסקרים	62%	57%
	מספר בתי ספר	797	568
	שיעורי השבה – בתי ספר	82%	78%

* האחוזים מייצגים את שיעור התלמידים שהשיבו על השאלונים בפועל מקרב התלמידים בבתי הספר שנסקרו.
 ** בעטיים של הסגרים והשיבושים בשגרת הלימודים בתשפ"ב ומתוך התחשבות בצורכי בתי הספר, מוסדות שביקשו פטור קיבלו השנה באופן חריג אישור שלא להשתתף בסקר האקלים והסביבה הפדגוגית.

תמצית ממצאים

במבט על:

ככלל, התלמידים דיווחו על תחושות חיוביות כלפי **האקלים החינוכי** בבית הספר: כשלושה רבעים מהתלמידים דיווחו על הרגשת שייכות לבית הספר, יותר ממחצית מהם דיווחו על יחסי קרבה ואכפתיות בינם לבין המורים, ויותר מ-80% דיווחו על קשרים חברתיים טובים עם חבריהם. שיעורי הדיווח היו גבוהים יותר בקרב דוברי ערבית ובשכבות הגיל הנמוכות. לצד זאת, כמחצית מהתלמידים דיווחו גם על התנהגות לא נאותה בכיתה, כגון הפרעות, התחצפיות ואיחורים; וגם על חשיפה לאירועי אלימות. גילויי האלימות שאליהם נחשפו התלמידים בשיעורים, הגבוהים יותר לפי דיווחיהם (בין 18% ל-43%, תלוי בשכבות הגיל), הם קללות, העלבות ודחיפות, ובשיעור נמוך יותר הם אלימות ברשת, החרמות ואיומים (כ-6%). שיעורים גבוהים יותר של בנים דיווחו על אלימות לסוגיה השונים בהשוואה לבנות. כ-70% מבין התלמידים בכיתות ה'ו', כ-45% מתלמידי ז'ט', ו-35% מתלמידי י'י"א דיווחו כי בבית הספר מעודדים אותם לשמור על אורח חיים פעיל ובריא.

באשר להיבטים **רגשיים-חברתיים**, מרבית התלמידים (בין כ-65% לכ-75%) דיווחו כי הם מצליחים לפתור ויכוחים עם חברים, לכבוש את כעסם, להרגיע את עצמם ולהסביר איך הם מרגישים, אך כשליש דיווחו כי הם מתקשים להתמודד עם מצבי לחץ. כ-45% מהתלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי הקורונה השפיעה עליהם לרעה מבחינה לימודית ורגשית, יותר בקרב בנות. עם זאת, כ-40% ציינו כי הקורונה לא השפיעה עליהם מבחינה חברתית. כ-55% מהתלמידים דיווחו כי בית ספרם עושה מאמצים לקידום מעורבות חברתית של תלמידים (בשיעורים גבוהים יותר בקרב דוברי ערבית).

מבחינה **פדגוגית**, מרבית התלמידים (כ-75% מתלמידי ה'ו' וכ-55% מתלמידי ז'י"א) ציינו כי יש להם שליטה במגוון מיומנויות תקשוב ומידע, כמו חיפוש מידע באינטרנט, הימנעות מסכנות ברשת ושליטה בתוכנות למידה. כ-75% מהתלמידים דיווחו כי הם תופסים את עצמם כבעלי מיומנויות לומד עצמאי. כמו כן, מרביתם (כ-70%) דיווחו על למידה פעילה ושיתוף התלמידים בשיעור. לעומת זאת, רק כמחצית דיווחו כי המורים מלמדים בצורה מעניינת, מעדכנים אותם על מצבם בלימודים ומתאימים את ההוראה ליכולות התלמידים. בכל ההיבטים הפדגוגיים שנבדקו, שיעורי הדיווח בקרב דוברי ערבית עולים על אלו של דוברי עברית.

בפירוט:

להלן יוצגו הממצאים המרכזיים שעלו מניתוח הנתונים שנאספו בסקר אקלים וסביבה פדגוגית תשפ"ב. הממצאים מוצגים בחלוקה לארבעה תחומי-על: אקלים חינוכי, מיומנויות רגשיות-חברתיות, סביבה פדגוגית והשלכות הקורונה.

א. אקלים חינוכי

- ככלל, מרבית התלמידים (כ-80% ביסודי וכ-70% בחט"ב ובחט"ע) דיווחו על **תחושת שייכות** לבית הספר. כ-70% מהתלמידים ביסודי וכ-55% בחט"ב ובחט"ע דיווחו על **יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים**. כ-80% מהתלמידים בכל שכבות הגיל דיווחו על **קשרים חברתיים טובים** בין התלמידים.

בכל שלושת המדדים המסכמים הנ"ל נרשמו שיעורי דיווח גבוהים בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית בשלושת שלבי החינוך יסודי, חט"ב וחט"ע.

▪ כ-50% מהתלמידים דיווחו על **התנהגות לא נאותה** של תלמידים בכיתה. תלמידים בשכבות הגיל הנמוכות (ה'ו') דיווחו בעיקר על הפרעות ללמידה והתחצפות. תלמידים בשכבות הגיל הגבוהות (י"א) דיווחו בעיקר על איחורים או אי הגעה לשיעורים, ואילו תלמידי ז'ט' דיווחו על שני הדברים גם יחד. בקרב דוברי עברית נרשמו שיעורי דיווח גבוהים במדד המסכם בהשוואה לדוברי ערבית.

▪ על פי דיווחי התלמידים, **סוגי האלימות** הנפוצים ביותר בבית הספר הם קללות, העלבות, לעג ודחיפות. בממוצע – כ-40% בקרב תלמידי ה'ו', כ-30% בקרב תלמידי ז'ט' וכ-15% בקרב תלמידי י"א דיווחו כי נחשפו לגילויי אלימות אלו. מכות וסטירות והפצת שמועות נפוצות פחות ודווחו על ידי כ-15% מהתלמידים בממוצע, ואילו גילויי האלימות הכי פחות נפוצים הם פגיעה ברשת, חרמות ואיומים שדווחו על ידי כ-6% בממוצע בקרב התלמידים.

ככלל, נרשמו שיעורי דיווח גבוהים באשר לגילויי אלימות בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי ערבית, למעט חרמות שדווחו בשיעורים גבוהים יותר בקרב דוברי ערבית. כמו כן, בנים דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על אלימות לסוגיה השונים בהשוואה לבנות בשני מגזרי השפה.

▪ בהמשך לכך, כ-80% מהתלמידים בכיתות ה'ו', כ-65% מהתלמידים בכיתות ז'ט' וכ-55% מהתלמידים בכיתות י"א דיווחו כי בבית הספר עושים **פעולות רבות למניעת אלימות** וכי מדברים איתם על **גלישה בטוחה ועל סכנות ופגיעות באינטרנט** וברשתות החברתיות, בשיעורים גבוהים בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית.

▪ כ-70% מהתלמידים בכיתות ה'ו', כ-45% מהתלמידים בכיתות ז'ט' וכ-35% מהתלמידים בכיתות י"א דיווחו כי בבית הספר מעודדים אותם לשמור על **אורח חיים פעיל ובריא** בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית מבקרב דוברי עברית. שיעור גבוה יותר של תלמידים דיווח כי בבית הספר מעודדים יותר לבצע פעילות גופנית מאשר לאכול מזון מזין ובריא. כמו כן, כמחצית מהתלמידים דוברי העברית בחט"ב ובחט"ע וכ-80% מהתלמידים דוברי הערבית בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי מלמדים אותם בבית הספר כיצד להימנע משימוש בחומרים מסוכנים ומזיקים.

ב. מיומנויות רגשיות-חברתיות

▪ מרבית התלמידים (כ-70%) דיווחו כי הם משתמשים ב**מיומנויות רגשיות-חברתיות** במצבים שונים, בפער לטובת דוברי ערבית ביסודי. מרבית התלמידים (כ-75%) דיווחו שהם מצליחים לפתור ויכוחים עם חברים ושהם יודעים מה לעשות כדי להירגע. שיעור נמוך יותר (כ-65%) דיווחו שהוא מצליחים לא להתפרץ ושהם יודעים כיצד להסביר את עצמם.

▪ כשליש מהתלמידים דיווחו כי יש להם **קשיים בהתמודדות עם מצבי לחץ**, בשיעורי דיווח מעט גבוהים יותר בקרב דוברי ערבית. התלמידים דיווחו בעיקר על קושי להתמודד עם לחץ בלימודים ועם טעויות וכישלונות. בנות דוברות עברית דיווחו בשיעורים גבוהים יותר מבנים על קשיי התמודדות עם לחץ.

- כ-65% מהתלמידים בשכבת הגיל ה'ו' וכ-50% מבין התלמידים בשכבות הגיל ז'-י"א דיווחו כי בית ספרם עושה מאמצים לקידום **מעורבות חברתית של תלמידים** בשיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב דוברי ערבית. תלמידים דיווחו בשיעורים גבוהים יותר כי בבית הספר מעודדים אותם להשתתף בפעילויות למען בית הספר והקהילה ובשיעורים נמוכים יותר על שיתופם בקבלת החלטות בית ספריות.

ג. סביבה פדגוגית

- כ-75% מהתלמידים בשכבת הגיל ה'ו' וכ-55% מהתלמידים בשכבות הגיל ז'-י"א דיווחו כי בבית ספרם משתמשים ב**פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה** מתקדמות, בשיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב דוברי ערבית. הפרקטיקות הנפוצות ביותר בשיעורים היו הפעלה ושיתוף של התלמידים בלמידה, עידוד תלמידים להביע את דעתם (גם אם היא שונה מהמקובל) ומתן תחושה לתלמידים שהם יכולים להצליח בלימודים. עם זאת, הוראה מעניינת המותאמת לתלמיד ועדכונה על מצבו הלימודי דווחו בשיעורים נמוכים יותר.
- ככלל, מרבית התלמידים (כ-75%) דיווחו כי הם תופסים את עצמם כבעלי **מיומנויות של למידה עצמאית** בשיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב דוברי ערבית. רובם ציינו כי הם יודעים במה הם טובים ובמה הם צריכים להשתפר ושהם מאמינים ביכולותיהם ומוכנים להשקיע מאמצים כדי להצליח בלימודים. שיעור נמוך יחסית של תלמידים דיווחו כי הם מתכננים את הזמן שלהם ככה שיספיק כדי להשלים את כל המטלות.
- מרבית התלמידים (כ-75%) דיווחו כי הם שולטים ב**מיומנויות תקשוב ומידע** בשיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב דוברי ערבית. רובם ציינו כי הם יודעים כיצד להימנע מסכנות באינטרנט ושולטים בתוכנות שונות הדרושות להם ללמידה ושהם מצליחים למצוא באינטרנט מידע שהם זקוקים לו לצורכי לימודים. שיעור נמוך יחסית של תלמידים דיווחו שהם יודעים כיצד לבדוק אם המידע שמצאו באינטרנט נכון ומהימן.

ד. השלכות הקורונה

- ההשלכות של הקורונה שונות בין תלמידי היסודי לתלמידי החט"ב והחט"ע: על פי תפיסת התלמידים, לקורונה היו השלכות שליליות בעיקר מבחינה לימודית ורגשית והשפעה פחותה מבחינה חברתית.
- כמחצית מהתלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי הקורונה השפיעה עליהם לרעה מבחינה לימודית. לעומת זאת, בקרב תלמידים ביסודי כ-40% דיווחו על השפעה חיובית מבחינה לימודית. כ-40% מהתלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי הקורונה השפיעה עליהם לרעה מבחינה רגשית, ואילו בקרב תלמידי היסודי כ-35% דיווחו כי הקורונה השפיעה עליהם לטובה מבחינה רגשית. חשוב לשים לב כי עיקר ההשפעה הרגשית היה על בנות בחט"ב ובחט"ע. כ-40% מהתלמידים ציינו כי הקורונה לא השפיעה עליהם מבחינה חברתית, וכשליש דיווחו כי הקורונה השפיעה עליהם לרעה מבחינה חברתית.

פרק 1. אקלים חינוכי

בבתי ספר מתקיימים ממשקים ויחסי גומלין חברתיים בין כל השותפים למעשה החינוכי: תלמידים, מורים, מנהלים והורים. מכלול יחסי הגומלין הללו והתחושות הנוצרות בקרב באי בית הספר יוצרים את האקלים הבית ספרי.

בחלק העוסק באקלים הבית ספרי נבחנים היבטים שונים של האווירה ושל היחסים בבית הספר כמו תחושת שייכות, יחסים בין באי בית הספר, התנהגות לא נאותה של תלמידים, מעורבות באירועי אלימות, מאמצי בית הספר למניעת אלימות ופגיעה ברשתות החברתיות וקידום אורח חיים פעיל ובריא בקרב התלמידים.

1.1. תחושת שייכות

תחושת השייכות של תלמידים היא רגש בסיסי, שהוא מצע ראשוני לצמיחה ולהתפתחות, והיא מושפעת מהסביבה החברתית בבית הספר, למשל: עד כמה הסביבה מקבלת את התלמידים, מכבדת אותם ותומכת בהם. תחושת שייכות גבוהה משפרת את תחושת הרווחה הנפשית של התלמידים ותורמת לתפקודם בבית הספר.

כדי לבדוק את תחושת השייכות של התלמידים פותח מדד שבדק באיזו מידה התלמידים מרגישים חלק מבית הספר ועד כמה נעים וטוב להם בבית הספר.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

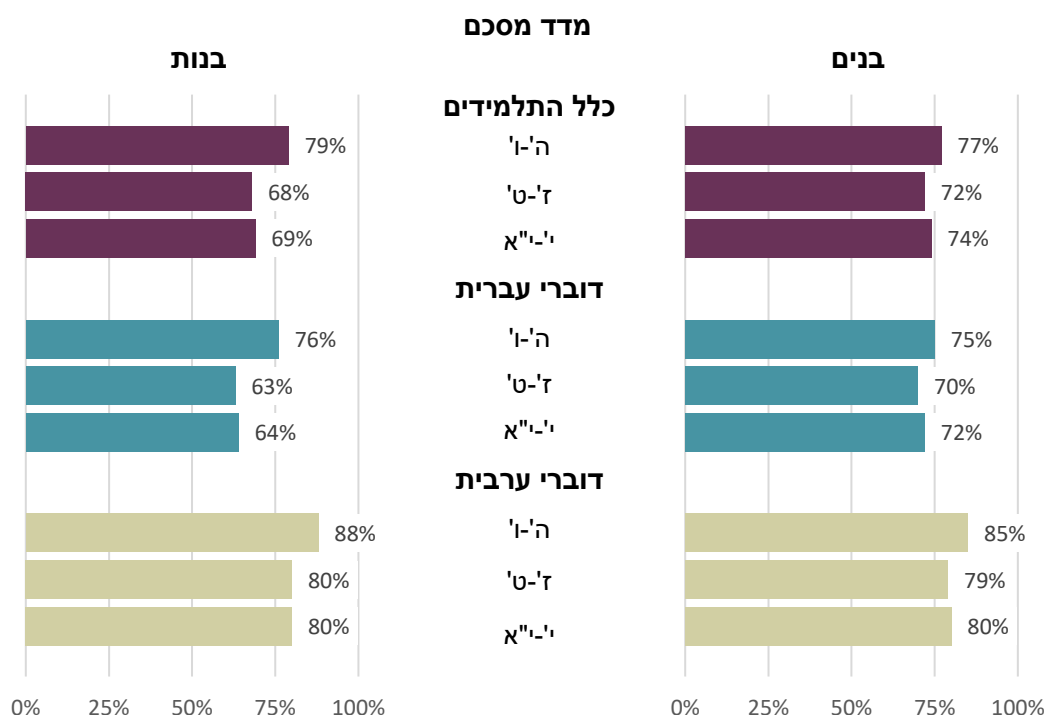
מדד מסכם: תחושת שייכות*
א. טוב לי בבית הספר.
ב. אני מרגיש חלק מבית הספר.
ג. בית הספר שלי הוא מקום שנעים לי להיות בו.

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 2: דיווחי התלמידים על תחושת שייכות: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו		כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
תחושת שייכות	ה'ו'	78%	75%	87%
	ז'ט'	70%	67%	79%
	יג'א	71%	68%	80%
היגדים:				
טוב לי בבית הספר.	ה'ו'	80%	78%	90%
	ז'ט'	75%	72%	83%
	יג'א	75%	72%	83%
אני מרגיש חלק מבית הספר.	ה'ו'	82%	81%	88%
	ז'ט'	73%	70%	80%
	יג'א	72%	69%	81%
בית הספר שלי הוא מקום שנעים לי להיות בו.	ה'ו'	71%	68%	83%
	ז'ט'	63%	58%	75%
	יג'א	66%	62%	76%

לוח 3: נתוני המדד המסכם "תחושת שייכות" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

- הממצאים שלהלן עוסקים בתחושת השייכות של התלמידים לבית הספר:
 - ככלל, מרבית התלמידים (כ-80% ביסודי וכ-70% בחט"ב ובחט"ע) דיווחו על תחושת שייכות לבית הספר. כשלושה רבעים מהתלמידים דיווחו כי טוב להם בבית הספר וכי הם מרגישים חלק מבית הספר. מעט פחות דיווחו כי בית הספר הוא מקום שנעים להיות בו.
 - בקרב דוברי ערבית שיעורי הדיווח גבוהים יותר בכ-10% בהשוואה לדוברי עברית בכל שלבי החינוך.
 - בהשוואה לפי מגדר, שיעורים גבוהים יותר (כ-7%) של בנים דוברי עברית בכיתות ז'-י"א דיווחו על תחושת שייכות בהשוואה לבנות, ואילו בקרב דוברי ערבית לא נרשמו הבדלים ניכרים בין בנים לבנות בתחושת שייכות.

1.2. יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים

ליחסי הגומלין בין המורים לתלמידים חשיבות רבה בתפקוד התלמידים ובהצלחתם. מערכת יחסים בין מורים לתלמידים המתבססת על אמון, הוגנות ותקשורת טובה, מאפשרת פניות רגשית ללמידה ומקדמת רכישת מיומנויות רגשיות, חברתיות ולימודיות בקרב התלמידים.

המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" בוחן מגוון היבטים ביחסי מורה-תלמיד, בהם תקשורת חמה ופתוחה בין התלמידים למורים, היכרות אישית של המורים את התלמידים (לא רק בהקשר הבית ספרי), אמון של התלמידים במורים ויחס הוגן של המורים לתלמידים.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה, כפי שהם מוצגים בשאלון:

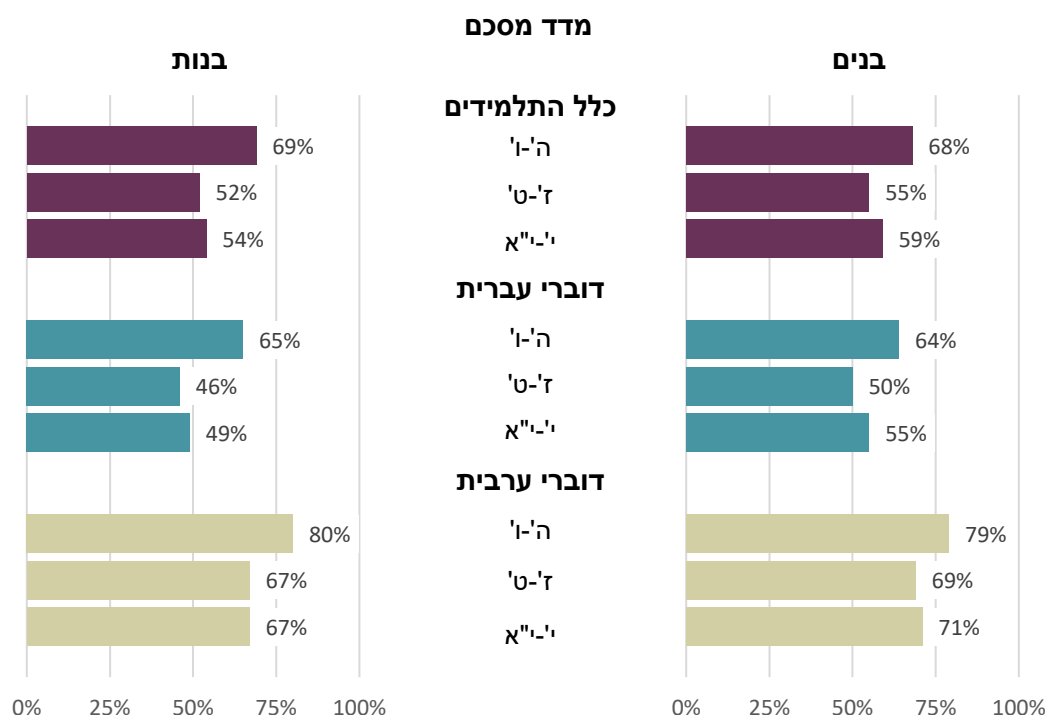
מדד מסכם: יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים*
א. אני תמיד יכול לפנות לאחד המורים שלי אם אני רוצה לשוחח על משהו שחשוב לי.
ב. אני מרגיש שהמורים בבית הספר מקשיבים למה שיש לי לומר, גם אם זה לא קשור ללימודים.
ג. למורים שלי אכפת ממני וממה שקורה לי, ולא רק בנוגע ללימודים.
ד. כשהמורים מבטיחים שהם יטפלו במשהו, הם מקיימים.
ה. המורים בבית הספר מתייחסים לכל התלמידים באופן שווה ולא מפלים בין תלמיד לתלמיד.

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 4: דיווחי התלמידים על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים	ה'ו' ז'ט' יג"א	68% 53% 57%	65% 48% 52%
היגדים:			
אני תמיד יכול לפנות לאחד המורים שלי אם אני רוצה לשוחח על משהו שחשוב לי.	ה'ו' ז'ט' יג"א	68% 54% 59%	64% 48% 55%
אני מרגיש שהמורים בבית הספר מקשיבים למה שיש לי לומר, גם אם זה לא קשור ללימודים.	ה'ו' ז'ט' יג"א	69% 55% 60%	66% 50% 54%
למורים שלי אכפת ממני וממה שקורה לי, ולא רק בנוגע ללימודים.	ה'ו' ז'ט' יג"א	75% 57% 58%	73% 53% 53%
כשהמורים מבטיחים שהם יטפלו במשהו, הם מקיימים.	ה'ו' ז'ט' יג"א	64% 50% 53%	59% 44% 47%
המורים בבית הספר מתייחסים לכל התלמידים באופן שווה ולא מפלים בין תלמיד לתלמיד.	ה'ו' ז'ט' יג"א	65% 51% 54%	61% 46% 50%

לוח 5: נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

הממצאים שלהלן עוסקים ביחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים:

- כ-70% מהתלמידים ביסודי וכ-55% בחט"ב ובחט"ע דיווחו על יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים.
- תמונת המצב בנושא של יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים חיובית יותר בבתי ספר דוברי ערבית בהשוואה לבתי ספר דוברי עברית בכל שכבות הגיל (פער של כ-17% לטובת דוברי ערבית).
- בהשוואה לפי מגדר עולים כמה פערים: בקרב דוברי עברית, בנים בחטיבת הביניים ובחטיבה העליונה דיווחו בשיעורים גבוהים יותר מהבנות על יחסי קרבה ואכפתיות (4%-6% בהתאמה) ובקרב דוברי ערבית, בנים בחטיבה העליונה דיווחו בשיעורים גבוהים יותר מהבנות גם הם (4%).

1.3. קשרים חברתיים בין התלמידים

אחד המרכיבים הבסיסיים במרקם היחסים בין באי בית הספר הוא הקשרים החברתיים בין התלמידים לבין עצמם. מערכת יחסים טובה ומכבדת בין התלמידים לחבריהם תורמת לשיתוף פעולה ביניהם, לתקשורת חיובית וליצירת אקלים כיתה מיטבי ואווירה לימודית טובה.

המדד המסכם "קשרים חברתיים בין התלמידים" בוחן את מאפייני הקשר שבין התלמידים לבין חבריהם: החל מאווירה טובה בכיתה ובבית הספר, המשך בבילוי עם חברים בהפסקות וכלה בתחושה של התלמידים שיש להם לפחות חבר אחד שניתן לסמוך עליו. כמו כן המדד בודק את היכולת של התלמידים ליצור קשרים חברתיים.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

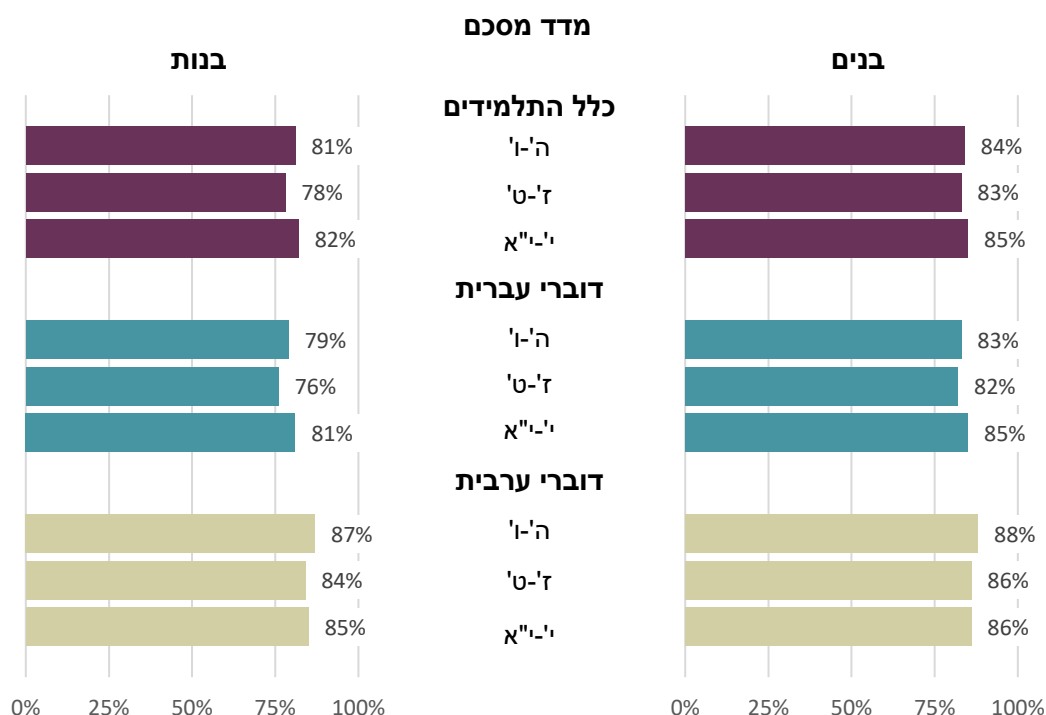
מדד מסכם: קשרים חברתיים בין התלמידים*
יחסים חיוביים בין התלמידים לחבריהם
א. בכיתה שלי יש אווירה טובה בקרב התלמידים.
ב. יש לי עם מי להיות בהפסקות.
ג. בבית הספר יש לי חבר שאני יכול לסמוך עליו בעת הצורך.
מיומנויות חברתיות של תלמידים
ד. אני יודע איך להתחבר עם תלמידים אחרים.
ה. אני מצליח להסתדר עם תלמידים אחרים גם אם הם חושבים אחרת ממני.

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 6: דיווחי התלמידים על קשרים חברתיים בין התלמידים: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו		כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
קשרים חברתיים בין התלמידים	ה'ו'	82%	81%	88%
	ז'ט'	80%	79%	85%
	יג"א	83%	83%	86%
היגדים:				
יחסים חיוביים בין התלמידים לחבריהם				
בכיתה שלי יש אווירה טובה בקרב התלמידים.	ה'ו'	69%	65%	82%
	ז'ט'	69%	65%	80%
	יג"א	77%	75%	81%
יש לי עם מי להיות בהפסקות.	ה'ו'	90%	90%	93%
	ז'ט'	89%	89%	92%
	יג"א	90%	89%	92%
בבית הספר יש לי חבר שאני יכול לסמוך עליו בעת הצורך.	ה'ו'	88%	88%	91%
	ז'ט'	86%	86%	87%
	יג"א	88%	88%	87%
מיומנויות חברתיות של תלמידים				
אני יודע איך להתחבר עם תלמידים אחרים.	ה'ו'	85%	83%	91%
	ז'ט'	79%	76%	87%
	יג"א	81%	78%	88%
אני מצליח להסתדר עם תלמידים אחרים גם אם הם חושבים אחרת ממני.	ה'ו'	79%	79%	81%
	ז'ט'	78%	78%	77%
	יג"א	82%	83%	80%

לוח 7: נתוני המדד המסכם "קשרים חברתיים בין התלמידים" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

הממצאים שלהלן עוסקים בקשרים חברתיים הנחלקים ליחסים חיוביים בין התלמידים ולמיומנויות חברתיות שלהם:

- כ-80% מהתלמידים בכל שכבות הגיל דיווחו על קשרים חברתיים טובים בין התלמידים, בקרב דוברי ערבית בשיעורים גבוהים (כ-6%) בהשוואה לדוברי עברית.
- בבחינת ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם עולה, כי מרבית התלמידים (כ-90%) דיווחו שיש להם עם מי להיות בהפסקות ושיש להם בבית הספר חבר שאפשר לסמוך עליו. רק כ-70% דיווחו על אווירה טובה בין התלמידים בכיתה. בהיגד זה שיעורים גבוהים יותר בחט"ע (10%) ובכלל השכבות דוברות הערבית (פער של כ-15%). כ-80% דיווחו שיש להם מיומנויות חברתיות, דהיינו, שהם יודעים איך להתחבר ולהסתדר עם תלמידים אחרים. בנוגע לדיווחי התלמידים על שהם יודעים איך להתחבר עם תלמידים אחרים, תלמידים דוברי ערבית דיווחו בשיעורים גבוהים יותר מדוברי העברית (כ-10%).
- בהשוואה לפי מגדר לא נמצאו הבדלים ניכרים בין בנים לבנות, פרט לבנים דוברי עברית שדיווחו מעט יותר (כ-5%) בהשוואה לבנות על קשרים חברתיים בין התלמידים.

1.4. התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה

דפוס ההתנהגות של התלמידים בשיעורים משפיע באופן ישיר על האווירה הלימודית בכיתה. התנהגות לא נאותה של תלמידים בשיעור מפריעה למהלכו, מונעת ניצול של זמן השיעור ללמידה ויוצרת חוסר שקט ומתח שאינם מאפשרים למידה.

התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה נבדקה באמצעות היגדים המבקשים מהתלמידים לדווח על האווירה הכללית בכיתה כמו הפרעות בשיעור, רעש ובלגן, התחצפות של תלמידים למורה והיעדרויות או איחורים לשיעורים.

ההיגדים מבטאים התנהגות לא רצויה של התלמידים ומנוסחים באופן שלילי, ולכן ככל ששיעורי ההסכמה גבוהים יותר, הם מצביעים על מצב שלילי יותר.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

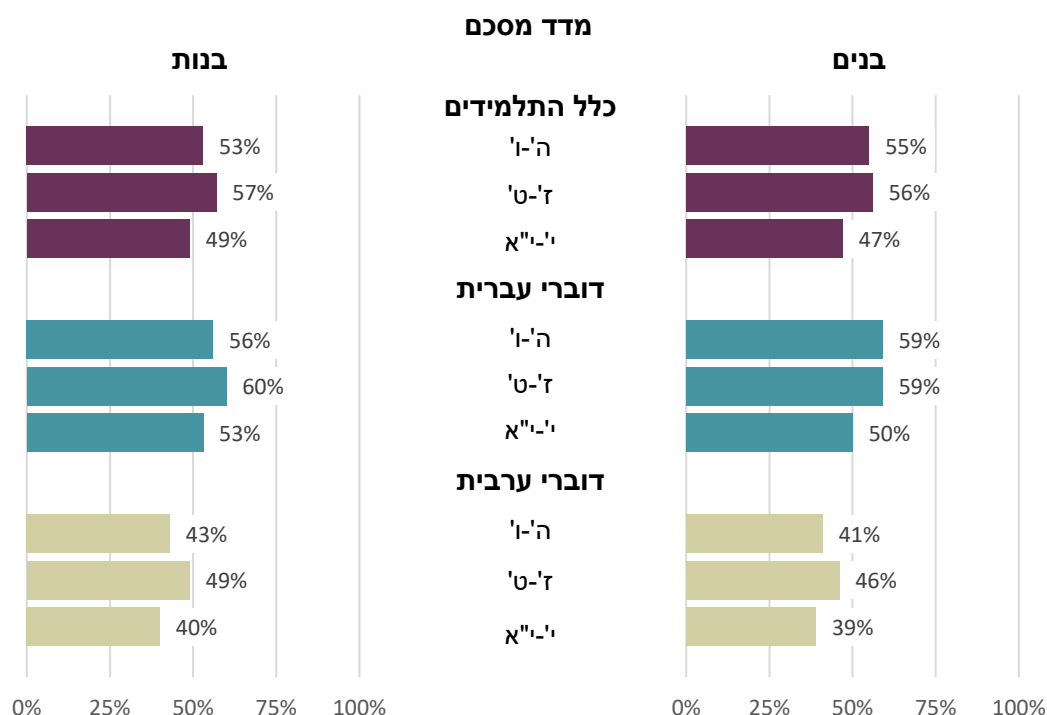
מדד מסכם: התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה*
א. לעיתים קרובות התלמידים עושים רעש ובלגן בכיתה ומפריעים ללמוד.
ב. בכיתה שלי יש תלמידים שמתחצפים למורים.
ג. פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מאחרים או לא מגיעים לשיעורים.

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 8: דיווחי התלמידים על התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה	ה'ו' 54% ז'ט' 56% יג"א 48%	58% 59% 52%	43% 47% 40%
היגדים:			
לעיתים קרובות התלמידים עושים רעש ובלגן בכיתה ומפרעים ללמוד.	ה'ו' 57% ז'ט' 56% יג"א 45%	60% 58% 46%	46% 52% 42%
בכיתה שלי יש תלמידים שמתחצפים למורים.	ה'ו' 58% ז'ט' 58% יג"א 45%	63% 63% 50%	41% 44% 33%
פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מאחרים או לא מגיעים לשיעורים.	ה'ו' 48% ז'ט' 54% יג"א 54%	50% 57% 59%	42% 47% 43%

לוח 9: נתוני המדד המסכם "התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

הממצאים שלהלן עוסקים בהתנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה:

- בין 48% (חט"ע) ל-56% (חט"ב) מהתלמידים דיווחו על התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה. בכל הנוגע להפרעות ללמידה ולהתחצפות שיעורי דיווח גבוהים יותר נרשמו בכיתות ה'ט' (יותר מ-55%), ואילו שיעורי דיווח נמוכים באופן יחסי נרשמו בקרב תלמידי י'י"א (45%). בכל מה שקשור לאיחורים או לאי הגעה שיעורי הדיווח של תלמידי ז'י"א גבוהים יחסית בהשוואה לתלמידי ה'ו' (54% למול 48% בהתאמה).
- בקרב דוברי עברית נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר (בפער של כ-15%) על התנהגות לא נאותה של תלמידים בהשוואה לדוברי ערבית בכל שכבות הגיל.
- בהשוואה לפי מגדר לא נמצאו הבדלים ניכרים בשיעורי הדיווח בין בנים לבנות על התנהגות לא נאותה של תלמידים בכיתה.

1.5. מעורבות באירועי אלימות

אחד המרכיבים העיקריים של אקלים חינוכי חיובי הוא תחושת הביטחון של התלמידים בבית הספר. היעדר אלימות ותחושת ביטחון מוצקה מאפשרים לתלמידים להתפתח וללמוד באופן מיטבי.

המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" בוחן היבטים שונים של אלימות שהתלמידים נחשפו להם: אלימות מילולית, אלימות פיזית, אלימות חברתית ואלימות ברשת, זאת על פי תפיסתם האישית. ההיגדים מבטאים התנהגות לא רצויה של התלמידים ומנוסחים באופן שלילי, ולכן ככל ששיעורי ההסכמה גבוהים יותר, הם מצביעים על מצב שלילי יותר.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

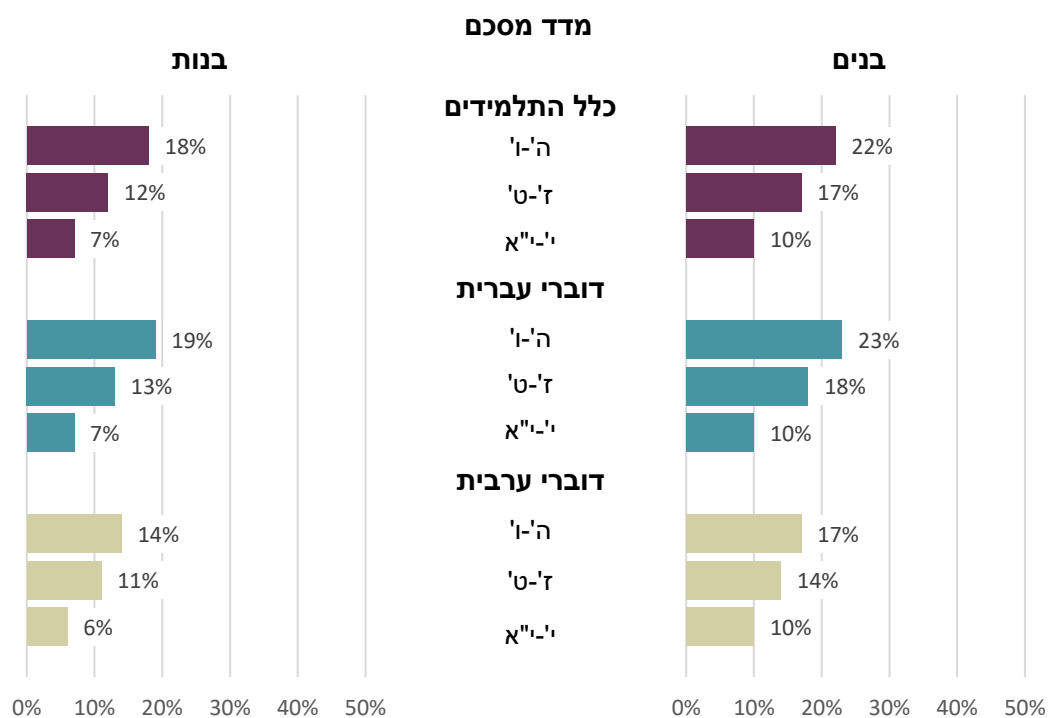
מדד מסכם: מעורבות באירועי אלימות*
א. בחודש האחרון משהו מהתלמידים העליב אותי או קילל אותי או צחק עליי כדי לפגוע בי.
ב. בחודש האחרון משהו מהתלמידים דחף אותי.
ג. בחודש האחרון משהו מהתלמידים הפיץ עליי שמועות או שקרים כדי לפגוע בי.
ד. בחודש האחרון משהו מהתלמידים נתן לי מכות או סטירות או בעיטות כדי לפגוע בי.
ה. בחודש האחרון אחד התלמידים איים שיפגע בי בבית הספר או אחרי הלימודים.
ו. בחודש האחרון משהו מהתלמידים השתמש ברשתות החברתיות כדי לפגוע בי (לדוגמה: העליב, חסם אותי, הפיץ עליי שמועות או הפיץ תמונה מעליבה שלי).
ז. בחודש האחרון הטילו עליי 'חרם'.

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) 'אף פעם', (2) 'פעם או פעמיים', (3) 'שלוש פעמים או יותר'. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('פעם או פעמיים' או 'שלוש פעמים ויותר') כמדווחים על האירוע. המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" הוא חושב כממוצע של שיעור המדווחים על ההיגדים השונים בנושא, וערכיו נעים בין 0 ל-50.

לוח 10: דיווחי התלמידים על מעורבות באירועי אלימות: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
מעורבות באירועי אלימות	ה'ו' ז'ט' יג"א	21% 15% 8%	15% 13% 8%
היגדים:			
בחודש האחרון משהו מהתלמידים העליב אותי או קילל אותי או צחק עליי כדי לפגוע בי.	ה'ו' ז'ט' יג"א	49% 38% 21%	24% 21% 13%
בחודש האחרון משהו מהתלמידים דחף אותי.	ה'ו' ז'ט' יג"א	37% 26% 12%	23% 16% 8%
בחודש האחרון משהו מהתלמידים הפיץ עליי שמועות או שקרים כדי לפגוע בי.	ה'ו' ז'ט' יג"א	18% 15% 10%	12% 13% 10%
בחודש האחרון משהו מהתלמידים נתן לי מכות או סטירות או בעיטות כדי לפגוע בי.	ה'ו' ז'ט' יג"א	19% 12% 5%	18% 14% 8%
בחודש האחרון אחד התלמידים איים שיפגע בי בבית הספר או אחרי הלימודים.	ה'ו' ז'ט' יג"א	10% 6% 3%	11% 7% 5%
בחודש האחרון משהו מהתלמידים השתמש ברשתות החברתיות כדי לפגוע בי (לדוגמה: העליב, חסם אותי, הפיץ עליי שמועות או הפיץ תמונה מעליבה שלי).	ה'ו' ז'ט' יג"א	8% 8% 5%	7% 7% 6%
בחודש האחרון הטילו עליי 'חרם'.	ה'ו' ז'ט' יג"א	3% 2% 2%	13% 10% 7%

לוח 11: נתוני המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" בוחן חשיפה של תלמידים בבית הספר לאלימות על סוגיה השונים: אלימות מילולית, אלימות פיזית, אלימות חברתית ואלימות ברשת.

▪ לפי דיווחי התלמידים, סוג האלימות הנפוץ בבית הספר הוא אלימות מילולית כמו קללות, העלבות ולעג. כ-40% בקרב תלמידי ה'ו', כ-30% בקרב תלמידי ז'ט' וכ-20% בקרב תלמידי י'י"א דיווחו כי נחשפו לאלימות מילולית. גם דחיפות דווחו בשיעורים גבוהים בעיקר בשכבות הגיל ה'ט': כשליש בקרב תלמידי ה'ו', כרבע בקרב תלמידי ז'ט' וכעשירית בקרב תלמידי י'י"א. בשני המקרים נצפו שיעורי דיווח גבוהים באופן ניכר בקרב תלמידים דוברי עברית בהשוואה לתלמידים דוברי ערבית.

▪ סוגי אלימות הנפוצים פחות בבית הספר הם מכות וסטירות והפצת שמועות או שקרים – בשני המקרים שיעורי הדיווח של תלמידי ה'ו' עומדים על כ-18%, של תלמידי ז'ט' על כ-14% ושל תלמידי י'י"א על כ-8%. בהיגדים אלו אין הבדלים ניכרים בין דוברי עברית לדוברי ערבית למעט הפצת שמועות או שקרים בשכבת הגיל ה'ו' (6% יותר בקרב דוברי עברית).

▪ סוגי האלימות הכי פחות נפוצים בקרב התלמידים הם פגיעה ברשת, החרמות ואיומים. כ-8% מתלמידי ה'ו', כ-6% מתלמידי ז'ט' וכ-4% מקרב תלמידי י'י"א דיווחו על סוגי אלימות אלו, ללא הבדל בין דוברי עברית לערבית, למעט חרמות שדווחו פי 4 יותר בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית.

▪ בהשוואה לפי מגדר נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר על מעורבות באירועי אלימות בקרב בנים בהשוואה לבנות הן בקרב דוברי עברית והן בקרב דוברי ערבית ובכל שלבי החינוך.

1.6. מאמצי בית הספר למניעת אלימות ופגיעה ברשת

לאחר שהוצגו לעיל דיווחי התלמידים על היבטים שונים של אלימות הן במרחב הבית ספרי הן במרחב האינטרנטי, יוצגו להלן נתונים על המאמצים שעושים בתי הספר כדי להגביר את תחושת המוגנות והביטחון של התלמידים. הנתונים שיוצגו עוסקים בחיזוק תחושת המוגנות בסביבת בית הספר וברשת האינטרנט.

בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

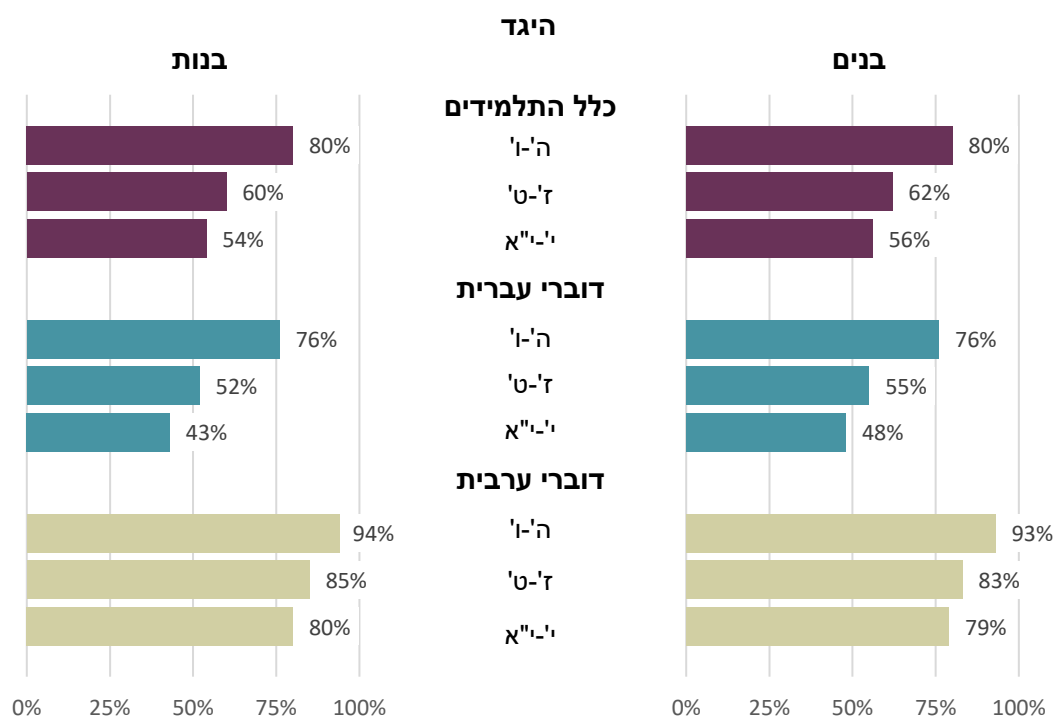
נושא ללא מדד מסכם: מאמצי בית הספר למניעת אלימות ופגיעה ברשת*
א. בבית הספר עושים פעולות רבות כדי למנוע אלימות וכדי לטפל בה.
ב. בבית הספר מדברים איתנו על גלישה בטוחה ועל סכנות ופגיעות באינטרנט וברשתות החברתיות.

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

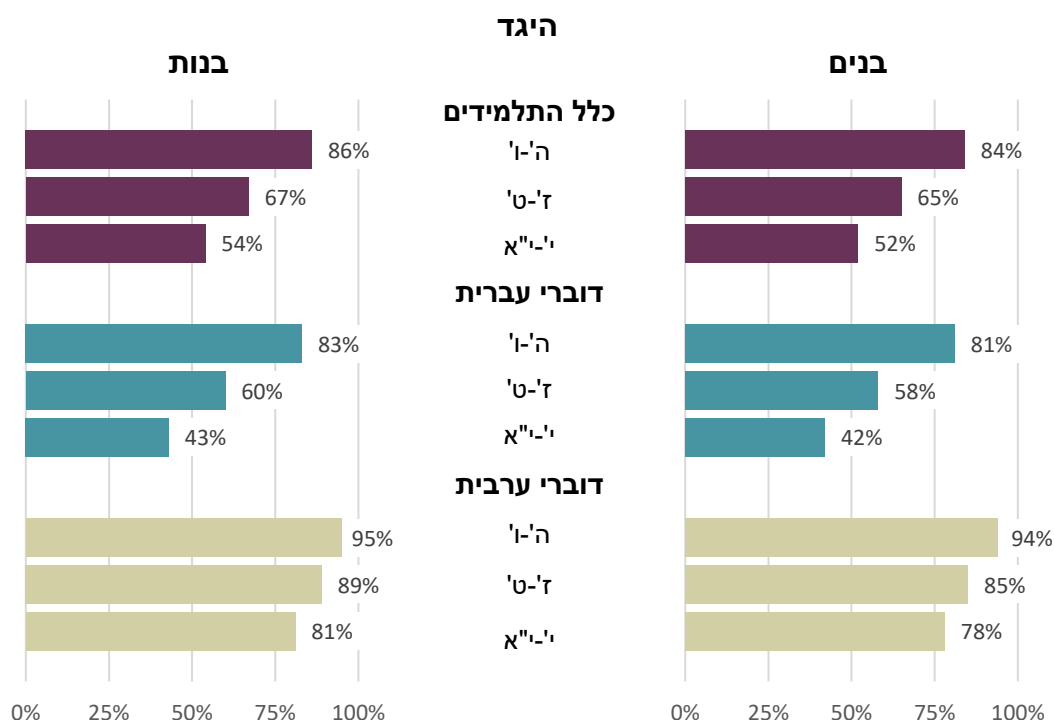
לוח 12: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר למניעת אלימות וסכנות ופגיעה ברשת: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ההיגדים	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
בבית הספר עושים פעולות רבות כדי למנוע אלימות וכדי לטפל בה.	ה'ו' 80% ז'ט' 61% י-י"א 55%	76% 53% 46%	93% 84% 79%
בבית הספר מדברים איתנו על גלישה בטוחה ועל סכנות ופגיעות באינטרנט וברשתות החברתיות.	ה'ו' 85% ז'ט' 66% י-י"א 53%	82% 59% 43%	94% 87% 79%

לוח 13: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר למניעת אלימות: שיעור המסכימים (באחוזים) עם ההיגד לפי מגזר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

לוח 14: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר למניעת פגיעה ברשת: שיעור המסכימים (באחוזים) עם ההיגד לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

- בפרק זה נבדקו דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר למניעת אלימות ופגיעה ברשת.
 - כ-80% מהתלמידים בכיתות ה'ו', כ-65% מהתלמידים בכיתות ז'-ט' וכ-55% מהתלמידים בכיתות י'-י"א דיווחו כי בבית הספר עושים פעולות למניעת אלימות וכי מדברים איתם על גלישה בטוחה ועל סכנות ופגיעות באינטרנט וברשתות החברתיות.
 - בחינת דיווחי התלמידים מגלה פערים גדולים בין דוברי עברית לדוברי ערבית לטובת האחרונים, כאשר הפערים גדלים עם העלייה בשלב החינוך: בעוד שבכיתות ה'ו' הפער עומד על 17%, הרי שבכיתות ז'-י"א הפער עומד על יותר מ-30%.
 - ככלל, בהשוואה לפי מגדר לא נרשמו הבדלים ניכרים בין בנים לבנות.

1.7. מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא

בריאות ואיתנות התלמידים היא תנאי חיוני למימוש יכולתם האישית והלימודית. להיעדר פעילות גופנית ולתזונה לא מאוזנת עלולות להיות השלכות שליליות מרחיקות לכת על בריאות התלמידים, כמו השמנה, מחלות והתנהגויות בסיכון.

משרד החינוך הציב כמשימה לאומית את נושא הגברת הפעילות הגופנית והחינוך לתזונה נכונה בקרב תלמידי ישראל, כדי לכוון את התלמידים ליצירת שינוי בדפוסי הפעילות הגופנית ולעודדם לאמץ אורח חיים פעיל ובריא.

1.7.1. מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא" בוחן את המידה שבה בית הספר מעודד את התלמידים להשתתף בפעילות גופנית ולצרוך מזון מזין ובריא. המדד הועבר לכלל תלמידי ה'י"א.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

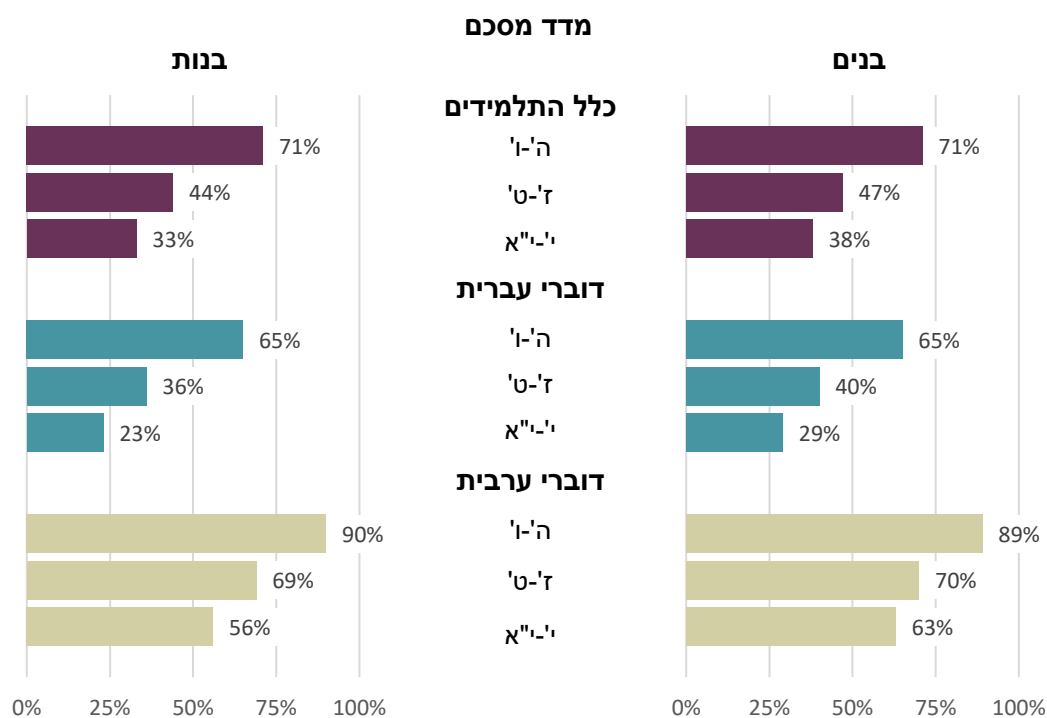
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא*
א. בבית הספר מעודדים אותנו לעשות פעילות גופנית.
ב. בבית הספר מעודדים אותנו לאכול אוכל בריא.
ג. בבית הספר מלמדים אותנו כיצד לשמור על אורח חיים בריא (כמו מה מומלץ לאכול וחשיבותם של הרגלי שינה נכונים, פעילות גופנית והימנעות מעישון).

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 15: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא	ה'ו' 71% ז'ט' 46% י-י"א 35%	65% 38% 26%	89% 70% 59%
היגדים:			
בבית הספר מעודדים אותנו לעשות פעילות גופנית.	ה'ו' 83% ז'ט' 63% י-י"א 49%	81% 59% 42%	91% 75% 66%
בבית הספר מעודדים אותנו לאכול אוכל בריא.	ה'ו' 62% ז'ט' 34% י-י"א 26%	55% 23% 16%	88% 64% 54%
בבית הספר מלמדים אותנו כיצד לשמור על אורח חיים בריא (כמו מה מומלץ לאכול וחשיבותם של הרגלי שינה נכונים, פעילות גופנית והימנעות מעישון).	ה'ו' 67% ז'ט' 41% י-י"א 31%	60% 32% 21%	89% 69% 58%

לוח 16: נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

1.7.2. מניעת שימוש בחומרים מסוכנים בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות

התלמידים בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות נשאלו גם על מאמצי בית הספר למניעת שימוש בחומרים מסוכנים ומזיקים.

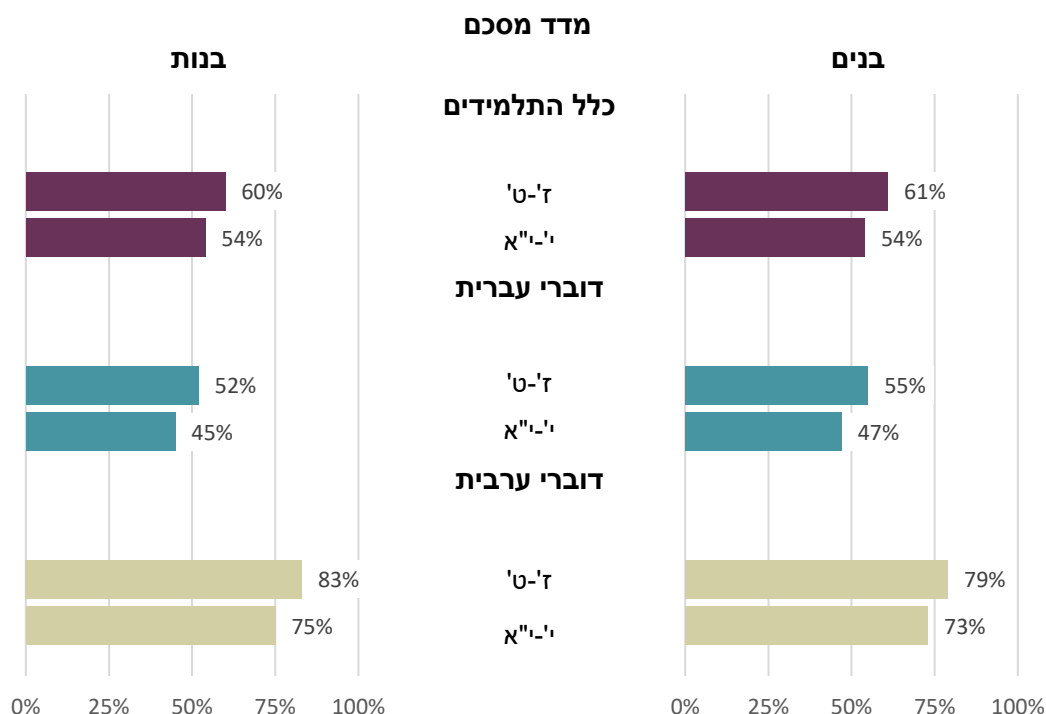
להלן שיעורי הדיווח של התלמידים על ההיגד:

לוח 17: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר למניעת שימוש בחומרים מסוכנים ומזיקים: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגד לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ההיגד	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
בבית הספר מלמדים אותנו כיצד להימנע משימוש בחומרים מסוכנים ומזיקים (כמו סיגריות, סיגריות אלקטרוניות, שתיית אלכוהול ושימוש בסמים)*.	ז'-ט' י'-י"א	61% 54%	54% 46%
			81% 74%

* סולם התשובות על ההיגד היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורו (באחוזים). ערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 18: דיווחי התלמידים על מניעת שימוש בחומרים מסוכנים ומזיקים: שיעור המסכימים (באחוזים) עם ההיגד לפי מגזר שפה, שכבת גיל ומגדר (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

- בפרק זה נבדקו דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לקידום אורח חיים פעיל ובריא.
- כ-70% מהתלמידים בכיתות ה'ו', כ-45% מהתלמידים בכיתות ז'-ט' ו-35% מהתלמידים בכיתות י'-י"א דיווחו כי בבית הספר מעודדים אותם לשמור על אורח חיים פעיל ובריא. בחינת דיווחי התלמידים מגלה פערים של כ-30% בכל שכבות הגיל בין דוברי עברית לדוברי ערבית לטובת האחרונים.
 - עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמד, כי שיעורים גבוהים יותר של תלמידים בכל שכבות הגיל ובשני מגזרי השפה דיווחו כי מעודדים אותם לעשות פעילות גופנית יותר מלאכול מזון מזין ובריא ולדעת כיצד לשמור על אורח חיים בריא. בכל שלושת ההיגדים תלמידי שכבת הגיל ה'ו' מדווחים בשיעורים הגבוהים ביותר (בפער של לפחות 20%).
 - בהשוואה לפי מגדר לא נרשמו הבדלים ניכרים בין בנים לבנות בשכבות הגיל ה'ט'. לעומת זאת, בקרב תלמידי י'-י"א נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר של 5% בקרב בנים על קידום אורח חיים פעיל ובריא בהשוואה לבנות.
 - בהיגד נוסף נשאלו תלמידים בכיתות ז'-י"א על מאמצי בית הספר למניעת שימוש בחומרים מסוכנים ומזיקים. כ-60% מהתלמידים בשכבות הגיל ז'-ט' וכ-55% מהתלמידים בשכבות הגיל י'-י"א דיווחו כי בבית הספר לימדו אותם כיצד להימנע משימוש בחומרים מסוכנים ומזיקים. גם בהיגד זה נצפו פערים גדולים בשיעורי הדיווח בין דוברי עברית לדוברי ערבית לטובת האחרונים (כ-27%). לא נרשמו הבדלים לפי מגדר בשיעורי הדיווח על ההיגד מלבד בחטיבות הביניים דוברות הערבית (פער של 4% לטובת הבנות).

פרק 2. מיומנויות רגשיות-חברתיות

כדי להגשים את ייעודם בעולם המחר על התלמידים לרכוש מיומנויות שיסייעו להם למצות את הפוטנציאל הגלום בהם ויאפשרו להם להשתלב באופן מיטבי בחברה. בהלימה לחזון ה-OECD גיבש משרד החינוך רשימה של מיומנויות הדרושות לפרט כדי להכינו לעולם המשתנה ולהצליח כבוגר. מיומנויות רגשיות (תוך-אישיות) ומיומנויות חברתיות (בין-אישיות) הן חלק חשוב מרשימה זו. אף שמיומנויות אלו מובחנות היטב האחת מרעותה, הן קשורות זו בזו, והליך הרכישה של האחת תלוי בהליך הרכישה של האחרת ובשלבי ההתפתחות של ילדים לפי גילם. זאת ועוד: למיומנויות אלו השלכות גם על רכישה של מיומנויות אחרות, כמו התמודדות עם מצבי לחץ ומעורבות חברתית. גם מיומנויות לומד עצמאי (שמוצגות בפרק 3) נסמכות בין היתר על רכישה של מיומנויות רגשיות-חברתיות (כמו מודעות עצמית והכוונה עצמית).

בחלק זה יוצגו דיווחי התלמידים בהיבטים העוסקים במיומנויות רגשיות-חברתיות ובהיבטים הקשורים אליהן, כמו קושי בהתמודדות עם מצבי לחץ ומאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית.

2.1. מיומנויות רגשיות-חברתיות

מיומנויות רגשיות-חברתיות הן מיומנויות הנוגעות להתנהלות הפרט עם עצמו ועם סביבתו. **מיומנויות רגשיות** מסייעות לאדם לזהות את רגשותיו, לבטא אותן ולשלוט בהן וכן להבין רגשות של אחרים ולגלות אמפתיה כלפיהם. **מיומנויות חברתיות** מסייעות לו לפרש נכון התנהגויות של אחרים, לנווט ביעילות במצבים חברתיים ולקיים אינטראקציות חיוביות עם אחרים.

לצורך בדיקת המיומנויות פותח מדד הבודק שימוש באסטרטגיות שונות להתמודדות עם מצבים רגשיים-חברתיים שונים כמו שליטה עצמית, ניהול קונפליקטים, תקשורת בין-אישית וכדומה.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

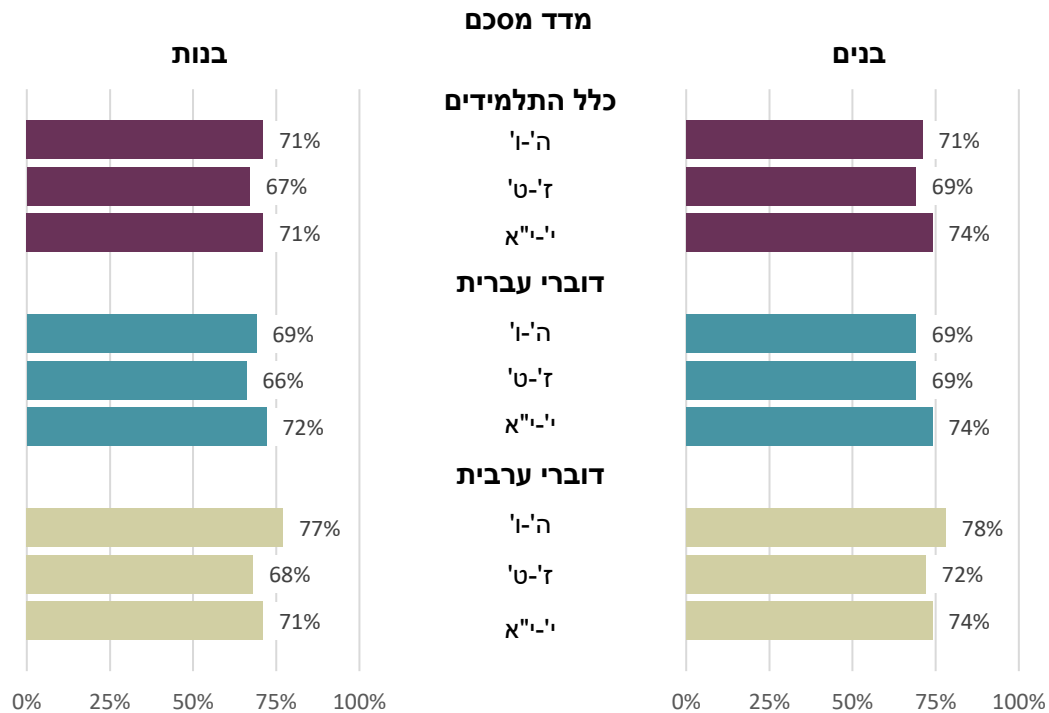
מדד מסכם: מיומנויות רגשיות-חברתיות*
א. אני מצליח לפתור ויכוחים עם חברים.
ב. גם אם אני כועס, אני מצליח לא להתפרץ.
ג. אני יודע מה אני צריך לעשות כדי להירגע.
ד. אני יודע להסביר איך אני מרגיש (למשל כשאני כועס, עצוב או שמח).

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 19: דיווחי התלמידים על מיומנויות רגשיות-חברתיות: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
ממד מסכם: מיומנויות רגשיות-חברתיות	ה'ו' ז'ט' י.ו"א		
היגדים:			
אני מצליח לפתור ויכוחים עם חברים.	ה'ו' ז'ט' י.ו"א		
גם אם אני כועס, אני מצליח לא להתפרץ.	ה'ו' ז'ט' י.ו"א		
אני יודע מה אני צריך לעשות כדי להירגע.	ה'ו' ז'ט' י.ו"א		
אני יודע להסביר איך אני מרגיש (למשל כשאני כועס, עצוב או שמח).	ה'ו' ז'ט' י.ו"א		

לוח 20: נתוני המדד המסכם "מיומנויות רגשיות-חברתיות" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

- בפרק זה נבדקו דיווחי התלמידים על מידת שליטתם במיומנויות רגשיות-חברתיות.
- כ-70% מהתלמידים בכל שכבות הגיל (ה'י"א) דיווחו כי יש להם מיומנויות רגשיות-חברתיות (בשיעור גבוה יותר בקרב תלמידי י"י"א ונמוך יותר בקרב תלמידי ז'ט'). במדד זה לא נרשמו הבדלים ניכרים בין דוברי עברית לדוברי ערבית בשיעורי הדיווח של תלמידי ז'י"א. לעומת זאת, בקרב תלמידי ה'ו' נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר במדד בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית בפער של כ-10%.
- עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמד, כי כ-75% מהתלמידים דיווחו שהם מצליחים לפתור ויכוחים עם חברים ושהם יודעים מה הם צריכים לעשות כדי להירגע, ורק כ-65% מהם דיווחו שהם מצליחים לא להתפרץ כשהם כועסים ושהם יודעים להסביר איך הם מרגישים.
- בהשוואה לפי מגדר נרשמו הבדלים של 4% בשיעורי הדיווח על המדד המסכם בין בנים לבנות דוברי ערבית בחט"ב ובחט"ע לטובת הראשונים.

2.2. קושי בהתמודדות עם מצבי לחץ

כל אחד עלול להתקל במצבי קושי ומשבר במהלך חייו. היכולת של הפרט להתמודד בהצלחה עם מצבי לחץ ותסכול, להתאושש בקלות יחסית מכישלונות ולהסתגל למצבים חדשים מעידה על חוזק נפשי. גישה חיובית לחיים, אמונה עצמית ביכולת ותחושת שליטה – כל אלו תורמות ליכולת להתמודד עם קשיים.

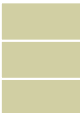
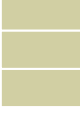
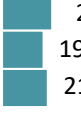
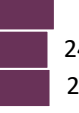
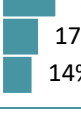
המדד המסכם "קושי בהתמודדות עם מצבי לחץ" בוחן באיזו מידה התלמידים מתקשים להתמודד על פי תפיסתם עם לחצים, כישלונות, טעויות ושינויים. ההיגדים מנוסחים באופן שלילי, ולכן ככל ששיעורי ההסכמה גבוהים יותר, כך הם מצביעים על מצב שלילי יותר.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

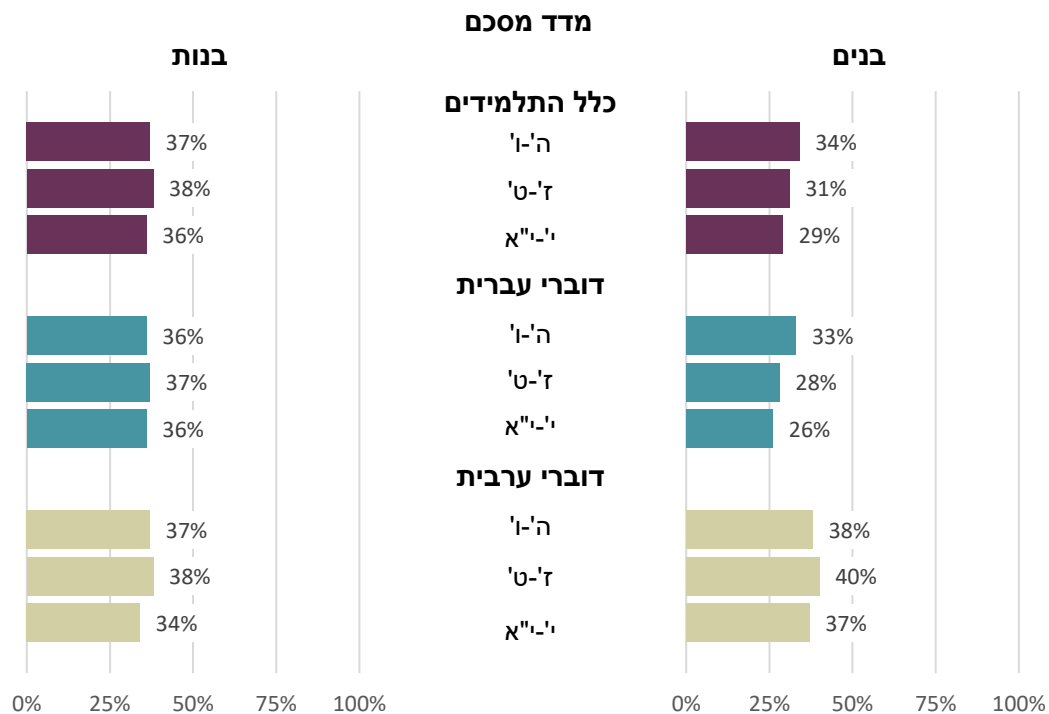
מדד מסכם: קושי בהתמודדות עם מצבי לחץ*
א. קשה לי להתמודד עם לחץ בלימודים.
ב. קשה לי להתמודד עם כישלונות או טעויות.
ג. כשיש שינויים בשגרת היום-יום שלי אני נלחץ.
ד. קשה לי לקבל דעות שונות משלי.

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 21: דיווחי התלמידים על קושי בהתמודדות עם מצבי לחץ: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

דוברי ערבית	דוברי עברית	כלל בתי הספר	המדד המסכם והיגדיו	
 38% 39% 35%	 35% 33% 31%	 36% 35% 32%	ה'ו' ז'ט' יגיא	קושי בהתמודדות עם מצבי לחץ
היגדים:				
 45% 50% 48%	 50% 54% 51%	 49% 53% 50%	ה'ו' ז'ט' יגיא	קשה לי להתמודד עם לחץ בלימודים.
 35% 34% 28%	 41% 42% 39%	 39% 40% 36%	ה'ו' ז'ט' יגיא	קשה לי להתמודד עם כישלונות או טעויות.
 38% 38% 37%	 23% 19% 21%	 27% 24% 25%	ה'ו' ז'ט' יגיא	כשיש שינויים בשגרת היום-יום שלי אני נלחץ.
 35% 34% 28%	 25% 17% 14%	 28% 21% 18%	ה'ו' ז'ט' יגיא	קשה לי לקבל דעות שונות משלי.

לוח 22: נתוני המדד המסכם "קושי בהתמודדות עם מצבי לחץ" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

בפרק זה נבדקו דיווחי התלמידים על קשיים בהתמודדות עם מצבי לחץ:

- כשליש מהתלמידים בכל שכבות הגיל (ה'ו"א) דיווחו כי יש להם קשיים בהתמודדות עם מצבי לחץ. במדד זה נרשמו הבדלים של כ-4% בין דוברי עברית לדוברי ערבית לטובת דוברי עברית.
- עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמד, כי מרבית התלמידים (כ-50%) דיווחו שקשה להם להתמודד עם לחץ בלימודים, כ-40% דיווחו שקשה להם להתמודד עם טעויות, כ-25% דיווחו שקשה להם להתמודד עם שינויים בשגרת היום-יום שלהם, וכ-20% דיווחו שקשה להם לקבל דעות שונות משלהם. בעוד שבשאר הנושאים אין פערים בין השכבות השונות, הרי שבנושא זה תלמידי היסודי מתקשים לקבל דעות שונות בהשוואה לתלמידי החט"ב והחט"ע (פער של כ-10%). יתר על כן, בעוד שלגבי קבלת דעות שונות והתמודדות עם שינויים בשגרת היום-יום דוברי ערבית דיווחו בשיעורים גבוהים יותר מדוברי עברית, הרי שלגבי קושי בהתמודדות עם לחץ בלימודים ועם כישלונות וטעויות דוברי עברית דיווחו בשיעורים גבוהים יותר מדוברי עברית.
- בהשוואה לפי מגדר, בקרב דוברי עברית שיעורי הדיווח של בנות על קשיים בהתמודדות עם מצבי לחץ היו גבוהים יותר מאלו של הבנים (כ-36% למול כ-30%), ואילו בקרב דוברי ערבית לא נרשמו הבדלים ניכרים לפי מגדר.

2.3. מאמצי בית הספר לקידום מעורבות חברתית של תלמידים

בית הספר והקהילה הם מהזירות המרכזיות שבהן אפשר לקדם את מימושם של ערכים ומיומנויות בחיי היום-יום ולעודד התפתחות של בוגרים מעורבים וערכיים. בבסיס הלמידה החברתית מונח העיקרון של "למידה מתוך התנסות". תרגומם של ערכים ועקרונות אלו הלכה למעשה בא לידי ביטוי בכך שתלמידים ממלאים תפקידים בבית הספר, בחשיפה של התלמידים לפעולות של תרומה לקהילה (קהילת בית הספר, השכונה, העיר ועוד) ובעידודם ליזמות חברתית. עידוד ליזמות חברתית מאפשר לתלמידים להתנסות בקבלת אחריות אישית וקבוצתית, בחיזוק הערכות והאחריות ההדדית ובחתימה לצדק.

לצורך בדיקת הנושא פותח מדד מסכם הבוחן את מאמצי בית הספר לקידום מעורבות חברתית של תלמידים, כמו עידוד תלמידים ליזום פעילויות לטובת בית הספר והקהילה, עידוד תלמידים להשתתף בתוכניות לפיתוח מנהיגות, מתן אפשרות לתלמידים להשפיע על קבלת החלטות בנושאים חברתיים ולימודיים ועוד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

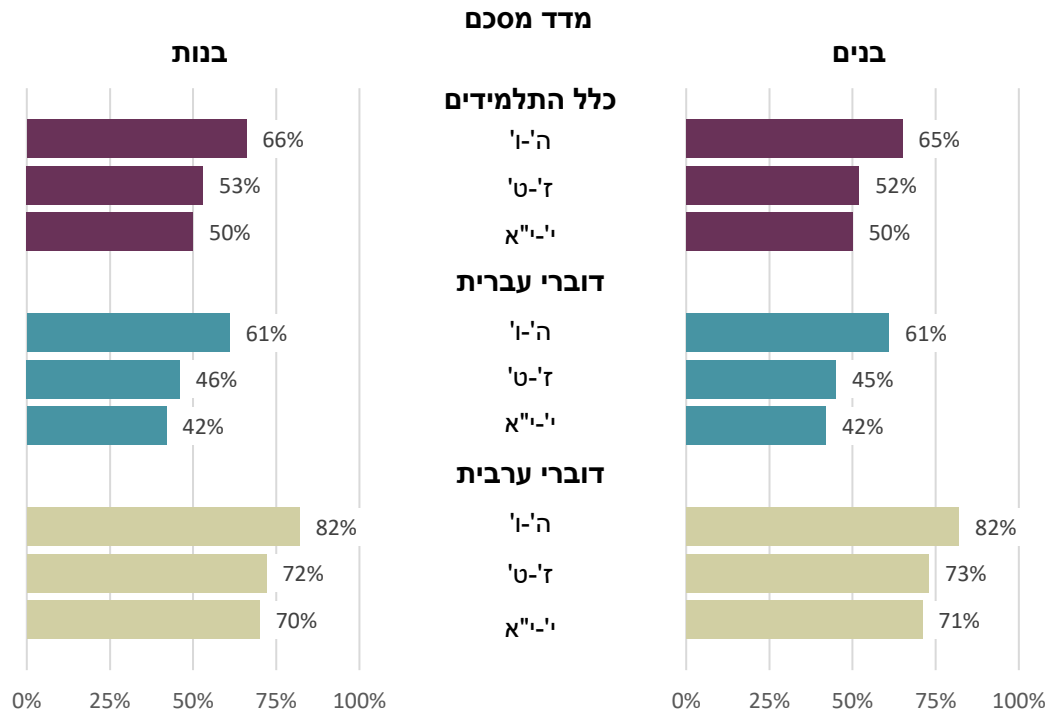
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לקידום מעורבות חברתית של תלמידים*
עידוד תלמידים למעורבות חברתית וקהילתית
א. בבית הספר יש הרבה פעילויות של תלמידים למען הקהילה והחברה (כמו טיפוח הסביבה ושמירה עליה, עזרה לאזרחים ותיקים ולילדים עם צרכים מיוחדים).
ב. בית הספר מעודד את התלמידים להשתתף בפעילויות לפיתוח מנהיגות כמו ועדות בית ספריות, מנהיגות צעירה, מועצת התלמידים, תנועות וארגוני נוער.
ג. בית הספר מעודד תלמידים ליזום פעילויות לטובת בית הספר או הקהילה.
שותפות תלמידים בקבלת החלטות בבית הספר
ד. אני יכול להשפיע על קבלת החלטות בנושאים לימודיים (כמו לבחור מה ללמוד, איך ללמוד וכיצד להיבחן).
ה. אני יכול להשפיע על קבלת החלטות בנושאים חברתיים (כמו פעילות בהפסקות, טקסים וטוילים בית ספריים ונושאים לדין בשיעורי חינוך).

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 23: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לקידום מעורבות חברתית של תלמידים: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו		כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
מאמצי בית הספר לקידום מעורבות חברתית של תלמידים	ה'ו'	66%	61%	82%
	ז'ט'	52%	45%	73%
	יג"א	50%	42%	70%
היגדים:				
עידוד תלמידים למעורבות חברתית וקהילתית				
בבית הספר יש הרבה פעילויות של תלמידים למען הקהילה והחברה (כמו טיפוח הסביבה ושמירה עליה, עזרה לאזרחים ותיקים ולילדים עם צרכים מיוחדים).	ה'ו'	71%	67%	88%
	ז'ט'	55%	49%	74%
	יג"א	52%	45%	69%
בית הספר מעודד את התלמידים להשתתף בפעילויות לפיתוח מנהיגות כמו ועדות בית ספריות, מנהיגות צעירה, מועצת התלמידים, תנועות וארגוני נוער.	ה'ו'	78%	75%	90%
	ז'ט'	65%	59%	82%
	יג"א	59%	51%	79%
בית הספר מעודד תלמידים ליזום פעילויות לטובת בית הספר או הקהילה.	ה'ו'	75%	71%	89%
	ז'ט'	61%	54%	81%
	יג"א	58%	50%	77%
שותפות תלמידים בקבלת החלטות בבית הספר				
אני יכול להשפיע על קבלת החלטות בנושאים לימודיים (כמו לבחור מה ללמוד, איך ללמוד וכיצד להיבחן).	ה'ו'	49%	43%	68%
	ז'ט'	38%	31%	60%
	יג"א	38%	29%	61%
אני יכול להשפיע על קבלת החלטות בנושאים חברתיים (כמו פעילות בהפסקות, טקסים וטילים בית ספריים ונושאים לדין בשיעור חינוך).	ה'ו'	56%	50%	76%
	ז'ט'	43%	35%	66%
	יג"א	43%	34%	65%

לוח 24: נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום מעורבות חברתית של תלמידים" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

- בפרק זה נבדקו דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לקידום מעורבות חברתית של תלמידים.
 - כ-65% מהתלמידים בשכבת הגיל ה'ו' וכ-50% מהתלמידים בשכבות הגיל ז'-י"א דיווחו כי בית ספרם עושה מאמצים לקידום מעורבות חברתית של תלמידים. במדד זה נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב תלמידים דוברי ערבית בהשוואה לתלמידים דוברי עברית בפער של כ-25% (פער גבוה יותר בקרב תלמידי ז'-י"א בהשוואה לתלמידי ה'ו').
 - עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמד, כי שיעורים גבוהים יותר של תלמידים דיווחו על עידוד תלמידים להשתתפות בפעילויות למען בית הספר והקהילה ולפיתוח מנהיגות בהשוואה לשותפות תלמידים בקבלת החלטות בית ספריות. בכל ההיגדים דיווחי התלמידים בשכבות הגיל ה'ו' הם הגבוהים ביותר.
 - בהשוואה לפי מגדר לא נרשמו הבדלים של ממש בין בנים לבנות בשיעורי הדיווח על המדד המסכם.

פרק 3. סביבה פדגוגית

עד כה עסק הדוח בהיבטים שונים של האקלים החינוכי ומיומנויות רגשיות-חברתיות. בחלק זה של הדוח נעסוק בהיבטים שונים של הסביבה הפדגוגית, דהיינו הסביבה שבה מתרחשים תהליכי ההוראה-למידה-הערכה של התלמידים – בבית הספר או מחוצה לו – ואשר יכולים לקדם את הידע, את המיומנויות ואת ההישגים הלימודיים של התלמידים.

בפרק העוסק בסביבה הפדגוגית יוצגו נתונים העוסקים בדרכי הוראה-למידה-הערכה, בלמידה עצמאית ובאוריינות תקשוב ומידע.

3.1. פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה

כדי לטפח תלמידים שיוכלו להתמודד בהצלחה עם אתגרי המאה ה-21, על פרקטיקות ההוראה-למידה-הערכה לקדם הבנה מעמיקה של רעיונות ומושגים ולפתח כישורים של חשיבה גבוהה.

כדי לבדוק כיצד פרקטיקות אלו באות לידי ביטוי בשיעורים פותח מדד מסכם המורכב מהיגדים הבודקים את קיומן של מגוון פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה מתקדמות, החל מהוראה ברורה, דיפרנציאלית ומעניינת, המשך במתן משוב מקדם למידה לתלמיד ובאמונה ביכולת התלמיד וכלה בעירוב התלמידים באופן פעיל בלמידה, בעידוד חשיבה יצירתית ובקישור בין תחומים שונים ועוד.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה*
א. המורים מלמדים באופן שעוזר לי להבין את החומר.
ב. האופן שבו המורים מלמדים מעורר בי רצון להקשיב וללמוד.
ג. המורים נותנים לתלמידים משימות לפי יכולת הלמידה שלהם.
ד. כשהמורים מחזירים לי עבודה או מבחן, הם כותבים ליד התשובות מה נכון ומה צריך לשפר.
ה. המורים מקפידים לעדכן אותי ולשוחח איתי על מצבי בלימודים.
ו. המורים נותנים לי תחושה שאני יכול להצליח בלימודים.
ז. התלמידים פעילים במהלך הלמידה, לדוגמה: שואלים שאלות, מציגים עבודה לפני הכיתה, מבטאים את דעותיהם או מעלים רעיונות.
ח. המורים מעודדים אותנו להציע פתרונות רבים ושונים לאותה שאלה או בעיה.
ט. המורים מעודדים אותנו להביע את דעתנו גם אם היא שונה ממה שאחרים חושבים או ממה שלמדנו.
י. המורים מקשרים את החומר הנלמד לנושאים נוספים, למשל למקצועות אחרים, לאירועים בחדשות, לחיי היום-יום וכדומה.

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 25: דיווחי התלמידים על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

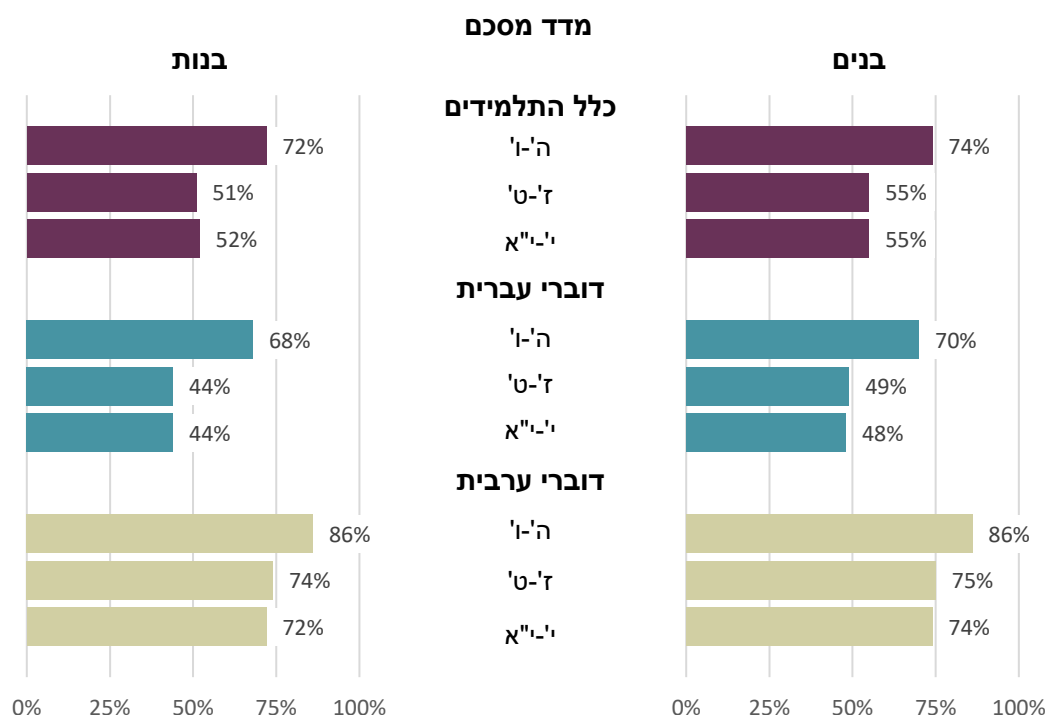
המדד המסכם והיגדיו	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה	ה'ו' 73% ז'ט' 53% יג"א 54%	דוברי עברית 69% 46% 46%	דוברי ערבית 86% 74% 73%
היגדים:			
המורים מלמדים באופן שעוזר לי להבין את החומר.	ה'ו' 76% ז'ט' 56% יג"א 57%	דוברי עברית 72% 49% 49%	דוברי ערבית 89% 77% 77%
האופן שבו המורים מלמדים מעורר בי רצון להקשיב וללמוד.	ה'ו' 62% ז'ט' 40% יג"א 41%	דוברי עברית 56% 29% 30%	דוברי ערבית 85% 69% 68%
המורים נותנים לתלמידים משימות לפי יכולת הלמידה שלהם.	ה'ו' 63% ז'ט' 38% יג"א 37%	דוברי עברית 57% 28% 26%	דוברי ערבית 82% 67% 65%
כשהמורים מחזירים לי עבודה או מבחן, הם כותבים ליד התשובות מה נכון ומה צריך לשפר.	ה'ו' 77% ז'ט' 52% יג"א 56%	דוברי עברית 75% 46% 53%	דוברי ערבית 83% 66% 66%
המורים מקפידים לעדכן אותי ולשוחח איתי על מצבי בלימודים.	ה'ו' 64% ז'ט' 46% יג"א 51%	דוברי עברית 57% 37% 42%	דוברי ערבית 85% 74% 74%
המורים נותנים לי תחושה שאני יכול להצליח בלימודים.	ה'ו' 78% ז'ט' 60% יג"א 62%	דוברי עברית 74% 53% 56%	דוברי ערבית 90% 80% 79%
התלמידים פעילים במהלך הלמידה, לדוגמה: שואלים שאלות, מציגים עבודה לפני הכיתה, מבטאים את דעותיהם או מעלים רעיונות.	ה'ו' 80% ז'ט' 64% יג"א 63%	דוברי עברית 78% 61% 59%	דוברי ערבית 86% 75% 74%

המשך הלוח בעמוד הבא ⇐

המשך לוח 25: דיווחי התלמידים על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

היגדים	כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
המורים מעודדים אותנו להציע פתרונות רבים ושונים לאותה שאלה או בעיה.	ה'ו' 79% ז'ט' 57% י-י"א 52%	דוברי עברית 76% 49% 43%	דוברי ערבית 90% 80% 77%
המורים מעודדים אותנו להביע את דעתנו גם אם היא שונה ממה שאחרים חושבים או ממה שלמדנו.	ה'ו' 79% ז'ט' 64% י-י"א 62%	דוברי עברית 76% 59% 56%	דוברי ערבית 88% 78% 77%
המורים מקשרים את החומר הנלמד לנושאים נוספים, למשל למקצועות אחרים, לאירועים בחדשות, לחיי היום-יום וכדומה.	ה'ו' 72% ז'ט' 56% י-י"א 54%	דוברי עברית 68% 50% 46%	דוברי ערבית 84% 75% 74%

לוח 26: נתוני המדד המסכם "פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

- בפרק זה נבדקו דיווחי תלמידים על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה המתקיימות בבית ספרם:
 - כ-75% מהתלמידים בשכבת הגיל ה'ו' וכ-55% מהתלמידים בשכבות הגיל ז'ט' ו-י'י"א דיווחו כי בבית ספרם משתמשים בפרקטיקות הוראה-למידה-הערכה מתקדמות. במדד זה נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית (פער של כ-15% בקרב תלמידי ה'ו' ושל כ-30% בקרב תלמידי ז'י"א).
 - עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמד, כי הפרקטיקות הנפוצות ביותר בשיעורים היו הפעלה ושיתוף של התלמידים בלמידה, עידוד תלמידים להביע את דעתם (גם אם היא שונה מהמקובל) ומתן תחושה לתלמידים שהם יכולים להצליח בלימודים. עם זאת, הוראה מעניינת המעוררת רצון ללמידה, הוראה המותאמת לתלמיד ועדכון התלמיד על מצבו הלימודי דווחו בשיעורים נמוכים יותר.
 - בהשוואה לפי מגדר לא נרשמו הבדלים ניכרים בין בנים לבנות בשיעורי הדיווח על המדד המסכם למעט בקרב תלמידים דוברי עברית הלומדים בכיתות ז'י"א, שם נרשמו שיעורי דיווח גבוהים מעט יותר על המדד המסכם בקרב בנים בהשוואה לבנות, בפער של כ-5%.

3.2. מיומנויות לומד עצמאי

למידה עצמאית היא תהליך שבו הלומד לוקח אחריות על תהליך הלמידה שלו או על חלקו. זהו תהליך אקטיבי שהתלמיד פועל בו כסוכן הלמידה של עצמו תוך כדי מודעות לתהליך: הוא מתכנן ומנהל את הלמידה, מתבונן על מעשיו, מעריך את מצבו ומכוון את פעולותיו בהתאם. התהליך נשען על יכולות קוגניטיביות ועל מיומנויות רגשיות-חברתיות של התלמיד (שהוצגו בפרק 2).

המדד המסכם "מיומנויות לומד עצמאי" בודק עד כמה התלמידים מסוגלים ללמוד באופן עצמאי על פי תפיסתם: לתכנן את הזמן, להפיק לקחים מטעויות, להאמין ביכולותיהם, להניע את עצמם לפעולה מאומצת וכדומה.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

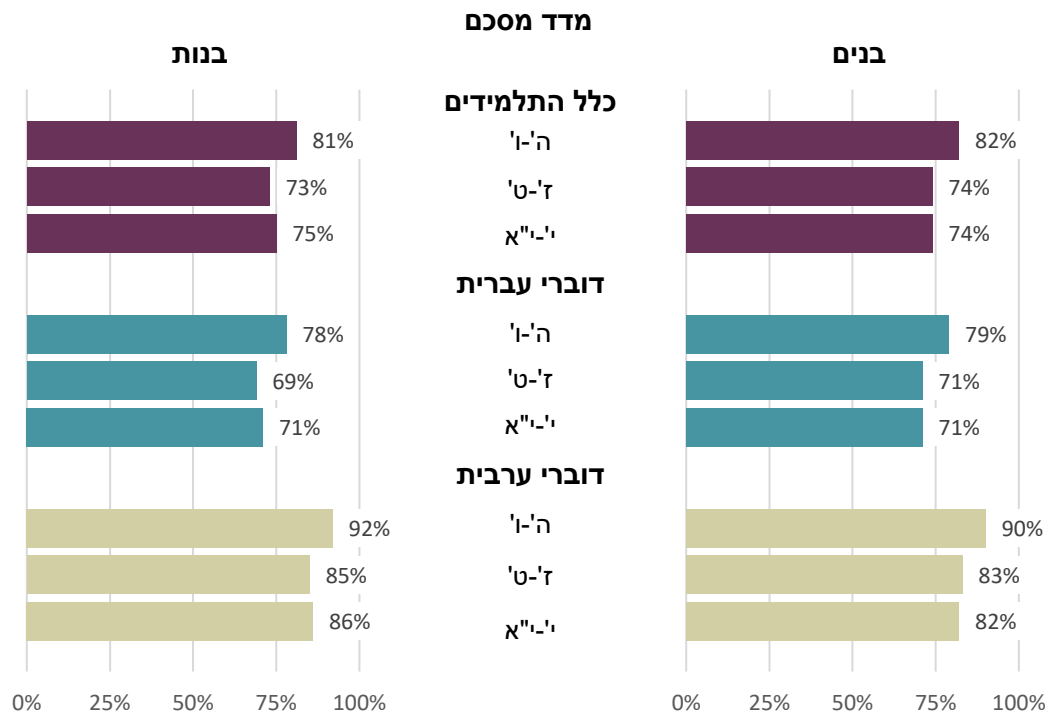
מדד מסכם: מיומנויות לומד עצמאי*
א. אני מתכנן את הזמן שלי כך שאספיק להכין את כל המטלות שיש לי.
ב. כשאני טועה במבחן או במשימה, אני בודק איך אני יכול ללמוד מהטעויות שלי לפעם הבאה.
ג. אני יודע במה אני טוב ובמה אני צריך להשתפר בלימודים.
ד. אני מאמין ביכולות שלי להצליח בלימודים.
ה. אני מוכן להשקיע מאמצים רבים כדי להצליח בלימודים.

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

לוח 27: דיווחי התלמידים על מיומנויות לומד עצמאי: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו		כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
ה'ו' ז'ט' י.י"א	מיומנויות לומד עצמאי	82%	79%	91%
		73%	70%	84%
		74%	71%	84%
היגדים:				
ה'ו' ז'ט' י.י"א	אני מתכנן את הזמן שלי כך שאספיק להכין את כל המטלות שיש לי.	65%	59%	86%
		53%	46%	73%
		55%	49%	71%
ה'ו' ז'ט' י.י"א	כשאני טועה במבחן או במשימה, אני בודק איך אני יכול ללמוד מהטעויות שלי לפעם הבאה.	77%	73%	89%
		64%	59%	79%
		66%	61%	79%
ה'ו' ז'ט' י.י"א	אני יודע במה אני טוב ובמה אני צריך להשתפר בלימודים.	93%	93%	93%
		90%	90%	91%
		90%	89%	90%
ה'ו' ז'ט' י.י"א	אני מאמין ביכולות שלי להצליח בלימודים.	86%	85%	92%
		80%	77%	88%
		82%	79%	90%
ה'ו' ז'ט' י.י"א	אני מוכן להשקיע מאמצים רבים כדי להצליח בלימודים.	87%	84%	94%
		80%	77%	90%
		79%	75%	89%

לוח 28: נתוני המדד המסכם "מיומנויות לומד עצמאי" לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

- בפרק זה נבדק באיזו מידה התלמידים תופסים את עצמם כלומדים עצמאיים.
- כ-80% מהתלמידים בשכבת הגיל ה'-ו' וכ-75% מהתלמידים בשכבות הגיל ז'-י"א דיווחו כי הם תופסים את עצמם כלומדים עצמאיים. בקרב תלמידים דוברי ערבית נרשמו שיעורי דיווח גבוהים על המדד, בפער של כ-13%, בהשוואה לדוברי עברית.
- עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמד, כי מרבית התלמידים (80%-90%) דיווחו שהם יודעים במה הם טובים ובמה הם צריכים להשתפר, שהם מאמינים ביכולותיהם ושהם מוכנים להשקיע מאמצים רבים בלימודים. שיעורים פחותים יותר של תלמידים (כ-70%) דיווחו שהם בודקים כיצד הם יכולים ללמוד מהטעויות של עצמם, ושיעורים נמוכים עוד יותר (כ-60%) דיווחו שהם מתכננים את הזמן כך שיספיקו להשלים את כל מטלותיהם.
- בהשוואה לפי מגדר לרוב לא נרשמו הבדלים של ממש בין בנים לבנות בשיעורי הדיווח על המדד המסכם.

3.3. אוריינות תקשוב ומידע

אחד הכישורים החשובים הנדרשים לדור העתיד הוא היכולת לתפקד בסביבות דיגיטליות חדשות ומשתנות ולהתנהל אל מול כמויות המידע האדירות הזמינות בסביבות אלה.

פריצת גבולות הזמן והמקום של הלמידה (שהתגברה בתקופת הקורונה) מאפשרת להתאים את טכנולוגיות התקשוב וההוראה בבית הספר לצורכי התלמידים ולזמן להם אפשרויות רבות ומגוונות ללמידה מעמיקה ומשמעותית בתוך בית הספר ומחוצה לו.

המדד המסכם "אוריינות תקשוב ומידע" בודק את תפיסות התלמידים כלפי שליטתם במגוון מיומנויות כמו חיפוש מידע באינטרנט, שימוש במגוון תוכנות נפוצות בבית הספר לצורכי למידה (כדוגמת תוכנות אופיס ותוכנות ללמידה מרחוק), הערכת איכות ואמינות המידע שמתקבל והימנעות מסכנות ברשת.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: אוריינות תקשוב ומידע* ** ***
א. אני שולט היטב בתוכנות שאני צריך כדי לבצע משימות לימודיות (למשל: תוכנות וורד, פאוור פוינט וכדומה).
ב. אני שולט היטב בתוכנות למידה מרחוק שבהן משתמשים אצלנו בבית הספר (למשל: זום, גוגל מיט וכדומה).
ג. אני מצליח למצוא באינטרנט מידע שאני זקוק לו לצורכי לימודים.
ד. אני יודע לבדוק אם המידע שאני מוצא באינטרנט נכון ומהימן.
ה. אני יודע כיצד להימנע מסכנות באינטרנט וברשתות החברתיות (למשל: פגיעה בפרטיות שלי, חשיפה לתכנים פוגעניים ומידע מזויף).

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ'מסכים מאוד' (5) ועד 'מאוד לא מסכים' (1). כמו כן, ניתנה למשיבים האפשרות לציין כי הם לא משתמשים באינטרנט או בתוכנות. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ('מסכים' או 'מסכים מאוד') כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוז המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

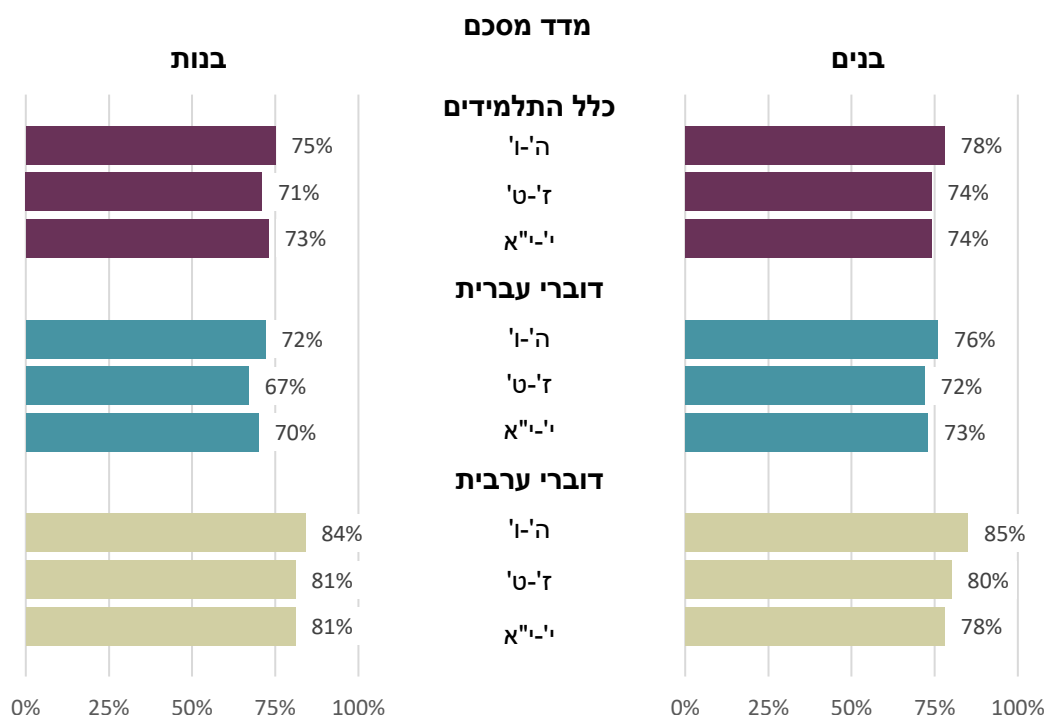
** לתלמידים ניתנה אפשרות לציין כי הם לא משתמשים באינטרנט או בתוכנות. אלו הם שיעורי התלמידים שבחרו באפשרות תשובה זו: 3% מהתלמידים דוברי העברית ביסודי ו-2% מהתלמידים דוברי העברית ביסודי; 3% מהתלמידים דוברי העברית בחט"ב ו-2% מהתלמידים דוברי העברית בחט"ב; 2% מהתלמידים דוברי העברית בחט"ע ו-1% מהתלמידים דוברי העברית בחט"ע.

*** שיעור המסכימים חושב מבלי לכלול את התלמידים שדיווחו שהם לא משתמשים באינטרנט או בתוכנות.

לוח 29: דיווחי התלמידים על אוריינות תקשוב ומידע: שיעור המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)

המדד המסכם והיגדיו		כלל בתי הספר	דוברי עברית	דוברי ערבית
אוריינות תקשוב ומידע	ה'ו'	77%	74%	84%
	ז'ט'	72%	69%	81%
	יג'יא	74%	71%	79%
היגדים:				
אני שולט היטב בתוכנות שאני צריך לבצע משימות לימודיות (למשל: תוכנות וורד, פאוור פוינט וכדומה).	ה'ו'	75%	72%	83%
	ז'ט'	71%	68%	79%
	יג'יא	73%	71%	79%
אני שולט היטב בתוכנות למידה מרחוק שבהן משתמשים אצלנו בבית הספר (למשל: זום, גוגל מיט וכדומה).	ה'ו'	77%	74%	88%
	ז'ט'	73%	70%	84%
	יג'יא	75%	72%	82%
אני מצליח למצוא באינטרנט מידע שאני זקוק לו לצורכי לימודים.	ה'ו'	74%	69%	88%
	ז'ט'	70%	65%	83%
	יג'יא	73%	70%	81%
אני יודע לבדוק אם המידע שאני מוצא באינטרנט נכון ומהימן.	ה'ו'	70%	67%	77%
	ז'ט'	63%	59%	72%
	יג'יא	64%	61%	71%
אני יודע כיצד להימנע מסכנות באינטרנט וברשתות החברתיות (למשל: פגיעה בפרטיות שלי, חשיפה לתכנים פוגעניים ומידע מזויף).	ה'ו'	88%	88%	86%
	ז'ט'	85%	85%	85%
	יג'יא	84%	83%	84%

לוח 30: נתוני הממד המסכם "אוריינות תקשוב ומידע" לפי מגדר ושכבת גיל (תשפ"ב)

ממצאים עיקריים:

- בפרק זה נבדקו תפיסות התלמידים באשר לשליטה שלהם במיומנויות תקשוב ומידע.
- 77% מהתלמידים בשכבת הגיל ה'ו' וכ-70% מהתלמידים בשכבות הגיל ז'-י"א דיווחו על עצמם כשולטים במיומנויות תקשוב ומידע. בקרב תלמידים דוברי ערבית נרשמו לרוב שיעורי דיווח גבוהים יותר על הממד בפער של כ-10% בהשוואה לדוברי עברית (למעט בהיגד העוסק בהימנעות מסכנות באינטרנט).
- עיון בהיגדים המרכיבים את הממד המסכם מלמד, כי מרבית התלמידים (כ-85%) דיווחו שהם יודעים כיצד להימנע מסכנות באינטרנט, כ-75% דיווחו שהם שולטים היטב בתוכנות של אופיס ובתוכנות של למידה מרחוק ושהם מצליחים למצוא באינטרנט מידע שהם זקוקים לו לצורכי לימודים, ורק כ-65% דיווחו שהם יודעים לבדוק אם המידע שהם מוצאים באינטרנט נכון ומהימן.
- בהשוואה לפי מגדר, בנים דוברי עברית ובנים דוברי ערבית בחט"ע דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על הממד המסכם בהשוואה לבנות.

פרק 4. השלכות הקורונה

בתקופת הקורונה חלו שינויים רבים באופני הלמידה, ותלמידים רבים למדו מהבית באמצעות טכנולוגיות ללמידה מרחוק. גם בתקופות שבהן התקיימה ההוראה פנים אל פנים בבתי הספר, הונהגו שינויים ייעודיים באופני הלמידה (באמצעות למידה משולבת, פיצול כיתות, לימודים מחוץ לכיתה וכדומה) כדי להקטין את סיכויי ההדבקה בקורונה.

שינויים אלה השליכו לא רק על שגרת הלמידה של התלמידים אלא גם על ההיבטים הלימודיים, הרגשיים והחברתיים בחייהם. תלמידים רבים נאלצו להעביר שעות ארוכות מול מסך המחשב, ונבצר מהם להיפגש עם חברים ולהשתתף בפעילויות פנאי.

כדי לבחון את השלכות הקורונה על התלמידים על פי תפיסתם, נשאלו התלמידים באיזה אופן לדעתם תקופת הקורונה והלמידה מרחוק השפיעה עליהם מבחינה לימודית, חברתית ורגשית.

התלמידים התבקשו לבחור מ-5 אפשרויות תשובה: (1) 'השפיעו מאוד לטובה', (2) 'השפיעו לטובה', (3) 'לא השפיעו', (4) 'השפיעו לרעה', (5) 'השפיעו מאוד לרעה'. לצורכי הדיווח על הממצאים אוחדו אפשרויות התשובה 'השפיעו לטובה' ו'השפיעו מאוד לטובה' לאפשרות התשובה 'לטובה', ואפשרויות התשובה 'השפיעו לרעה' ו'השפיעו מאוד לרעה' אוחדו לאפשרות התשובה 'לרעה'.

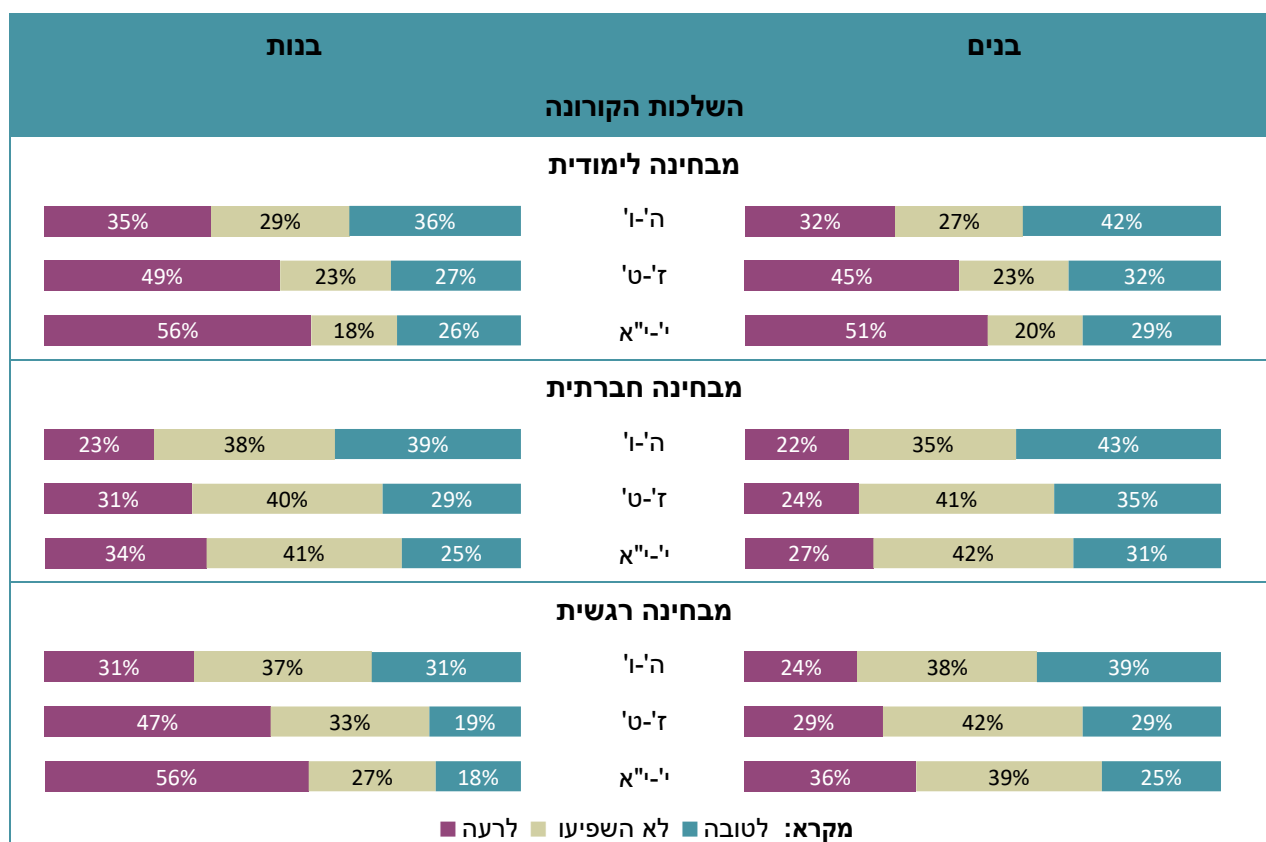
לוח 31: השלכות הקורונה: התפלגות תשובות התלמידים (באחוזים) לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)*

השלכות הקורונה			כלל בתי הספר		
מבחינה לימודית	ה'ו'	39%	28%	33%	ה'ו'
	ז'ט'	30%	23%	47%	ז'ט'
	י.י"א	28%	19%	54%	י.י"א
מבחינה חברתית	ה'ו'	41%	37%	22%	ה'ו'
	ז'ט'	32%	40%	28%	ז'ט'
	י.י"א	28%	41%	31%	י.י"א
מבחינה רגשית	ה'ו'	35%	37%	28%	ה'ו'
	ז'ט'	24%	37%	38%	ז'ט'
	י.י"א	22%	33%	46%	י.י"א
			דוברי עברית		
מבחינה לימודית	ה'ו'	38%	29%	33%	ה'ו'
	ז'ט'	27%	24%	49%	ז'ט'
	י.י"א	27%	19%	55%	י.י"א
מבחינה חברתית	ה'ו'	41%	38%	21%	ה'ו'
	ז'ט'	31%	41%	28%	ז'ט'
	י.י"א	28%	42%	31%	י.י"א
מבחינה רגשית	ה'ו'	35%	38%	27%	ה'ו'
	ז'ט'	23%	36%	41%	ז'ט'
	י.י"א	21%	31%	48%	י.י"א
			דוברי ערבית		
מבחינה לימודית	ה'ו'	43%	23%	34%	ה'ו'
	ז'ט'	37%	22%	41%	ז'ט'
	י.י"א	30%	19%	51%	י.י"א
מבחינה חברתית	ה'ו'	41%	32%	28%	ה'ו'
	ז'ט'	35%	39%	27%	ז'ט'
	י.י"א	28%	41%	31%	י.י"א
מבחינה רגשית	ה'ו'	35%	36%	29%	ה'ו'
	ז'ט'	29%	40%	31%	ז'ט'
	י.י"א	23%	36%	41%	י.י"א
מקרא: לטובה לרעה לא השפיעו					

מקרא: לטובה ■ לא השפיעו ■ לרעה ■

* בהיגדים אלו מוצגת התפלגות תשובות התלמידים בחלוקה ל-3 קטגוריות: 'השפיעו לטובה', 'לא השפיעו' ו'השפיעו לרעה'. האחוזים אינם מסתכמים בהכרח ל-100% בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

לוח 32: נתוני השלכות הקורונה: התפלגות תשובות התלמידים (באחוזים) לפי מגדר, מגזר שפה ושכבת גיל (תשפ"ב)*

* בהיגדים אלו מוצגת התפלגות תשובות התלמידים בחלוקה ל-3 קטגוריות: 'השפיעו לטובה', 'לא השפיעו' ו'השפיעו לרעה'. האחוזים אינם מסתכמים בהכרח ל-100% בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

ממצאים עיקריים:

השלכות הקורונה והלמידה מרחוק על התלמידים על פי תפיסתם נבדקו באמצעות סדרה של שלושה היגדים, שבה התבקשו התלמידים להשיב באיזה אופן תקופה זו השפיעה עליהם מבחינה לימודית, חברתית ורגשית. תשובות התלמידים קובצו ל-3 קטגוריות: 'השפיעו לטובה', 'השפיעו לרעה', 'לא השפיעו'. ככלל נמצא כי ככל שעולים בשכבת הגיל, שיעורים גבוהים יותר של תלמידים דיווחו על השפעות שליליות של הקורונה.

- ההשלכות השליליות של הקורונה על התלמידים לפי תפיסתם **היו בעיקר מבחינה לימודית**: כמחצית מתלמידי ז'-י"א וכשליש מתלמידי ה'-ו' דיווחו כי הקורונה השפיעה עליהם לרעה מבחינה לימודית. בקרב דוברי הערבית תלמידי ז'-י"א שיעורי הדיווח על השפעה שלילית נמוכים יותר. רק כשליש בכל שכבות הגיל דיווחו כי הקורונה השפיעה עליהם לטובה מבחינה לימודית.
- **התלמידים דיווחו על השפעה שלילית של הקורונה גם מבחינה רגשית**: כ-40% מתלמידי ז'-י"א וכרבע מתלמידי ה'-ו' דיווחו כי הקורונה השפיעה עליהם לרעה מבחינה רגשית. רק כשליש מתלמידי ה'-ו' ורבע מתלמידי ז'-י"א דיווחו כי הקורונה השפיעה עליהם לטובה מבחינה רגשית. תלמידים דוברי ערבית בשכבות הגיל ז'-י"א דיווחו בשיעורים נמוכים יותר (כ-10%) על השפעה לרעה.
- **מבחינה חברתית ההשלכות השליליות של הקורונה היו הנמוכות ביותר לפי תפיסת התלמידים**: כ-40% מהתלמידים דיווחו כי לא הושפעו כלל מבחינה חברתית מהקורונה. בכיתות ה'-ו' כ-40% אף ציינו שהושפעו לטובה מבחינה חברתית מהקורונה ורק כ-20% ציינו שהושפעו לרעה. בכיתות ז'-י"א כשליש מהתלמידים ציינו שהושפעו לטובה מהקורונה, ושליש נוסף מהתלמידים ציינו שהושפעו לרעה.
- בנות דיווחו על השפעה שלילית של הקורונה יותר מבנים בכל אחד מהנושאים ובכל אחד משלבי הגיל. הבדלים בולטים במיוחד (יותר מ-5%) נרשמו בקרב דיווחי התלמידים בחט"ב ובחט"ע על אודות השפעה שלילית של הקורונה מבחינה חברתית, וכן בקרב דיווחי התלמידים בכל אחד משלבי הגיל על אודות ההשפעה השלילית של הקורונה מבחינה רגשית.